

بسم الله الرحمن الرحيم

سخن سمت
نشریه پژوهشی - خبری

سازمان مطالعه و تدوین کتب
علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

صاحب امتیاز: وزارت فرهنگ و
آموزش عالی - سازمان «سمت»
مدیر مسئول: دکتر احمد احمدی
زیر نظر: هیأت تحریریه

- نشریه هر دو ماه یک بار منتشر می شود.
- مطالب مندرج در مقالات لزوماً مورد تأیید نشریه نیست.
- نشریه از مقالات استادان و صاحب نظران در مباحث علوم انسانی، بویژه در زمینه کتابهای دانشگاهی علوم انسانی و اسلامی استقبال می کند.
- مقالات ارسال شده به هیچ وجه بازگردانده نمی شود.
- نشریه در گزینش و ویرایش مقالات آزاد است.
- استفاده و نقل مطالب نشریه با ذکر مأخذ بلامانع است.
- نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از پمپ بنزین، خیابان شهید ابوالفضل خسروی، پلاک ۸۴ - کد پستی ۱۴۱۳۷
- ۸۰۰۶۵۳۵
- تلفن: ۸۰۰۹۵۳۴ نمابر: ۸۰۰۱۰۰۰

فهرست مطالب

- ۲ «سمت» در خدمت دانشگاه
- ۳ مصاحبه با دکتر علیمحمد کاردان
- آشنایی با دیدگاههای جرج جرداق مؤلف
- ۶ کتاب الامام علی صوت العدالة الانسانية
- ۹ ویرایش و اقسام آن / ملیحه معلم
- گزارش مختصری درباره کتابشناسی توصیفی
- ۱۴ کتب دانشگاهی در علوم تربیتی / محمد آرمند
- نقد و نظری بر کتاب جغرافیای سیاسی خاور -
- ۱۹ میانه و شمال آفریقا / محسن مدیرشانه چی
- ویژگیهای کتاب درسی مطلوب دانشگاهی از
- ۲۱ دیدگاه استادان و دانشجویان
- کتابهای منتشر شده «سمت» در شش ماهه دوم
- ۲۷ سال ۱۳۷۵
- ۳۱ گزارش و خبر

«سمت» در خدمت دانشگاه

دومین شماره نشریه «سخن سمت» با اندکی تأخیر به دلیل توقفهای کوتاه و احیاناً طولانی در مسیر اخذ مجوزهای لازم در ایامی به دست اهل فضل و دانش می‌رسد که ملت سرفراز ایران با اقدامی کم سابقه بلکه بی سابقه شخصیتی را به عنوان رئیس جمهور کشورشان برگزیدند که کمالات، ذاتی و اکتسابی، در وجود ایشان گرد آمده است، شخصیتی که از سویی مدارج علوم حوزوی را طی کرده‌اند و از سوی دیگر در عرصه دانشگاه گام نهاده‌اند. از خداوند منان مسئلت داریم که ما را توفیق شکرگزاری این نعمت بزرگ عنایت فرماید.

در این سرمقاله برآنیم که هدف از تأسیس سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) را به اختصار تبیین کنیم:

یکی از ویژگیهای بارز انقلاب اسلامی ایران که آن را از سایر انقلابها ممتاز می‌گرداند خصوصیت دینی و مذهبی بودن آن است، آیینی که آغازین پیام آن به دانش‌اندوزی و کسب معرفت و آگاهی فرمان می‌دهد: *اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ... اقْرَأْ وَ* رَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ.

با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی طبیعی بود بعد از پیروزی انقلاب و استقرار حکومت اسلامی در سرلوحه برنامه‌های بازسازی کشوری که در زمینه مسائل فرهنگی بحق به ویرانه مبدل شده بود، تقویت دانشگاهها و دگرگونی برنامه‌های آموزشی قرار داشته باشد. رهبری این انقلاب نیک می‌دانست زمانی سعادت و نیکبختی به جامعه‌ای روی می‌آورد که دانشمندان و دانش‌پژوهان آن جامعه در طریق رستگاری گام بردارند و برای رشد و تعالی میهن خود بیندیشند و با جان و دل این معنا را باور دارند که اگر از غیر پروردگار یاری نطلبند و به تواناییهای خدادادی خود متکی باشند به یقین خواهند توانست با ابتکار و ابداع بر مشکلات فایق آیند و دست نیاز به سوی بیگانگان دراز نکنند.

برای مهیا کردن مقدمات چنین تحوُّلی در دانشگاهها ضروری می‌نمود در همان آغاز، از ادامه این راه که هرگز کشور را به سرمنزل مقصود نمی‌رسانید، باز ایستیم تا در جوی آرام، دلسوختگان عالم و عاشق انقلاب و پیروان راستین حضرت امام - رحمه الله - کمر همت ببندند و آستین بالا زنند و در حد امکان آن روز برنامه‌هایی را تنظیم کنند که مطابق فرهنگ اصیل اسلامی و همسو با اهداف انقلاب باشد تا با اجرای آن برنامه‌ها، دانشگاهها در مسیر خودباوری، نوآوری و دوری جستن از صرف تقلید قرار گیرند.

برای تحقق چنین اهداف بلندی ضرورت داشت در دو بُعد تربیت استاد و تدوین کتاب که دو رکن اساسی آموزش را تشکیل می‌دهند، سرمایه گذاری شود. برای رسیدن به این منظور سازمان مطالعه و تدوین بنیان نهاده شد و حتی نخستین سنگ بنای آن با دست مبارک معمار انقلاب، حضرت امام - رضوان الله علیه - گذاشته شد و دستمایه این سازمان یک میلیون تومان اهدایی امام (ره) بود که هنوز نیز این سازمان از برکت آن، توان می‌گیرد و پیش می‌رود و امروز بسیار شادمانیم که شاهد تنومند شدن و به بار نشستن درختی هستیم که دوازده سال پیش نهال آن کاشته شد و خدای را هزاران بار شکر می‌گزاریم که در همه فراز و نشیبها مشمول عنایاتش بوده‌ایم و از درگاه فیاض مسئلت داریم توفیق بیشتر مرحمت فرماید تا بتوانیم دامنه فعالیتهای پژوهشی «سمت» را بیش از پیش بگسترانیم و با عرضه خدمت بیشتر به دانشگاهها هم موجبات رضای حق - جل و علی - را فراهم آوریم و هم روح ملکوتی امام راحل را خشنود سازیم.

خدمتگزاران ملت بزرگوار در این سازمان رجای واثق دارند با توسعه کمی و ارتقای کیفی سازمان که اینک شاهد ظهور نشانه‌های آن هستند بتوانند در آینده‌ای نه چندان دور برای همه عناوین درسی دانشگاهی در رشته‌های مختلف علوم انسانی کتاب متناسب با ارزشهای والای اسلامی فراهم آورند و از این طریق بخشی از دغدغه‌های فکری مقام معظم رهبری - مدظله‌العالی - را بزدايند. پر واضح است برای نیل به اهداف بلندی که رهبر بزرگوارمان در فرمایشات اخیرشان در باره اسلامی شدن دانشگاهها بدان اشارت فرمودند باید با برنامه‌ریزی دقیق و حساب شده آثاری را به وجود آورد که نیاز دانشجویان را پاسخ بگوید و آن عزیزان را از دست یازیدن به منابعی که فاقد محتوای صحیحند و اثر نامطلوب در فکر و روان این آینده‌سازان می‌گذارند مستغنی کرد و به عبارت دیگر اگر از دست تشنگان کسب علم و دانش آب آلوده می‌ستانیم بلافاصله آب زلال و گوارا را جایگزین کنیم؛ زیرا هرگز آیندگان ما را که امروز در رأس مسؤولیتهای فرهنگی قرار گرفته‌ایم نخواهند بخشید، اگر با مسائل مهم و سرنوشت‌ساز به جای برخورد صحیح و کار عمیق و ریشه‌دار برخورد شعاری کنیم و به جای فعالیت مستمر و مستدام و پر شتاب و تولید محصول متناسب با فرهنگ اسلامی چند صباحی ظاهر بیاراییم و ناخواسته آب در آسیاب دشمن بریزیم و تنها از اهمیت موضوع بکاهیم و خدای ناخواسته این حرکتها را که باید همواره پاک و بی غل و غش باقی بمانند به شائبه‌های سیاسی و تصفیه حسابهای شخصی بیالاییم که اگر چنین باشد همه سرمایه‌ها از کف برون خواهد رفت و آن روز مصیبت دردآورتر و جانکاهتر خواهد بود. امیدواریم خداوند متعال با عنایت نعمت شعور و ادراک، راه سعادت دازین را برای ما بنمایاند و از این طریق انقلاب و کشور عزیزمان را همواره حافظ و نگهدار باشد.

سید طه مرقاتی (معاون پژوهشی «سمت»)

تاریخچه علوم تربیتی به معنی
جدید علم به زمان تأسیس دارالمعلمین
عسلی برمی گردد و دانشکده علوم
تربیتی اولین بار در سال ۱۳۴۳ در
دانشگاه تهران راه اندازی شد.

مصاحبه با دکتر علی محمد کاردان مدیر گروه پژوهشی علوم تربیتی «سمت»

توجه نائل شده است. اما تحقیقات در زمینه های مختلف علوم تربیتی هنوز پیشرفت کافی نکرده است. زیرا در تدریس رشته های گوناگون علوم تربیتی غالباً به بحث در باره آراء و نظریات و دستاوردهای علمی دانشمندان کشورهای دیگر اکتفا می شود و مسائل آموزش و پرورش کشور خودمان کمتر مورد بحث و بررسی قرار می گیرد؛ بنابراین پژوهشهای بدیع که در جهان قابل عرضه کردن باشد و به پیشرفت نظری این علم مدد کند بسیار اندک است.

■ به نظر شما در رشته علوم تربیتی یک کتاب خوب دانشگاهی چه ویژگیهایی باید داشته باشد؟

○ باید عرض کنم به نظر بنده تهیه و تدوین کتاب درسی در این رشته ها تنها (یابیشتر) در دوره کارشناسی معنی دارد و باید مطمئن نظر باشد و در دوره های بالاتر که منظور از تدریس،

برنامه های دوره های کارشناسی و کارشناسی ارشد علوم تربیتی در دانشکده های مربوط رجوع کرد و برای آگاهی بیشتر در باره این علوم در جهان خواندن کتاب معنی و حدود علوم تربیتی تألیف گاستون میالاره سودمند خواهد بود.

■ لطفاً بفرمایید وضعیت رشته علوم تربیتی در جهان چگونه است و ما در این رشته در چه جایگاهی قرار داریم؟
○ چنانکه قبلاً اشاره شد، در جهان کنونی علوم تربیتی به صورت رشته های تخصصی گوناگون در برنامه کار دانشگاههای جهان و بویژه مراکز تربیت معلم وجود دارد و در بسیاری از این رشته ها دانشجویانی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری مشغول به تحصیل هستند. می توان گفت که تقریباً همه این رشته ها در دانشکده های روانشناسی و علوم تربیتی کشور ما شناخته شده است و به داوطلبان مشاغل آموزشی و پرورشی آموخته می شود و در برخی از رشته ها نیز مانند روانشناسی تربیتی، مدیریت آموزش و پرورش و برنامه ریزی درسی، روانشناسی و آموزش و پرورش کودکان استثنایی مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد و حتی دکتری وجود دارد و از این لحاظ کشور ما در مقایسه با کشورهای پیشرفته جهان به موفقیت های درخور

این گفتگو با جناب آقای دکتر علی محمد کاردان، مدیر گروه پژوهشی علوم تربیتی «سمت» ترتیب داده شده است. گروه پژوهشی علوم تربیتی از قدیمی ترین گروه های فعال «سمت» بوده و تاکنون شانزده کتاب منتشر کرده است.

■ لطفاً در باره تاریخچه علوم تربیتی در ایران توضیح مختصری بفرمایید.

○ در ایران علوم تربیتی به معنی جدید علم، از زمان تأسیس دارالمعلمین عالی و سپس دانشسرای عالی که نتیجه تحول و تکمیل برنامه های دارالمعلمین عالی است مورد توجه صاحب نظران این رشته قرار گرفته و در تربیت معلم به کار رفته است. این علم تا تأسیس مؤسسه تحقیقات تربیتی در دانشگاه تهران و دانشسرای عالی و سپس دانشکده علوم تربیتی (۱۳۴۳) شامل دروس اصول آموزش و پرورش، تاریخ آموزش و پرورش، روان شناختی تربیتی و روش های تدریس و سازمان آموزش و پرورش و مدارج آن بوده است. ولی در حدود سی سال اخیر این علوم گسترش یافته و به حدود چهارده رشته تحصیلی رسیده است و رشته های جدیدی نظیر جامعه شناسی پرورشی، اقتصاد آموزش و پرورش، برنامه ریزی آموزشی و مدیریت آموزش و پرورش به آن افزوده شده است. برای اطلاع از این رشته ها در ایران می توان به

در ایران تقریباً همه رشته های وابسته به علوم تربیتی در دانشکده های روانشناسی و علوم تربیتی تدریس می شود، اما تحقیقات در زمینه های مختلف علوم تربیتی پیشرفت کافی نکرده است و غالباً به دستاوردهای علمی دانشمندان کشورهای دیگر اکتفا می شود.

گاهی باید مطالبی را که با فرهنگ ما تطبیق نمی‌کند و یا در جامعه مسأله مربوط به آن مطرح نیست حذف کرد.

بالین همه ترجمه‌ها در جای خود لازم و سودمندند. مخصوصاً آثار مریبان بزرگ و صاحب‌نظران سترگ علوم تربیتی در جهان باید به زبان فارسی در آید تا اول اینکه زبان ما برای بیان مفاهیم جدید آمادگی بیشتری پیدا کند و دوم اینکه دانشجو با خواندن این کتابها با دیدگاههای مختلف آشنا شود، اما به نظر اینجانب کتاب درسی بهتر است تألیف یا بهتر بگوییم تصنیف به معنای عمیق کلمه باشد.

■ در «سمت» چه معیارهایی برای چاپ و قبول کتابهای رشته‌های علوم تربیتی در نظر گرفته می‌شود؟

○ چنانکه بارها عنوان شده است، کتابهایی را در رشته علوم تربیتی می‌توان برای چاپ پذیرفت که قبلاً در این زمینه کتاب خوب و مناسبی چاپ نشده باشد و در ضمن اثری که دارای محتوای علمی معتبر و نسبتاً تازه و باشیوه نگارش مفهوم و رسا و درست تدوین شده است، پیشنهاد شود. البته در بسیاری از رشته‌های این علوم کتابهایی وجود دارد که به وسیله اساتید و صاحب‌نظران تهیه شده است ولی محتوای آنها با برنامه‌های مصوب تطبیق نمی‌کند یا بر اثر پیشرفت علوم مذکور در سالهای اخیر با این علوم هماهنگ نیست و یا به صورتی تدوین شده است که مدرسان و یا دانشجویان را راضی نمی‌کند، اما روی هم رفته باید

باید در موضوعاتی که با مسائل آموزشی و پرورشی در ایران ارتباط دارند کتاب تألیفی مبتنی بر تحقیق ارائه داد و در زمینه‌هایی که لازم است دانشجو با نتایج پژوهشهای علمی در جهان آشنا شود دست به ترجمه کتابهای معتبر زد.

«پیش‌نیاز» درس آموخته است تکرار نشود و یا در صورت لزوم به طور مختصر ذکر گردد. دوم اینکه در پایان فصل یا کتاب مشخصات کتابهایی که دانشجو می‌تواند برای تکمیل مطالعات خود از آنها استفاده کند، ذکر شود.

■ آیا ما باید در این رشته بیشتر به تألیف تکیه کنیم یا ترجمه؟

○ پاسخ به این سؤال به موضوع رشته‌های مختلف علوم تربیتی بستگی دارد. مثلاً اگر موضوع درسی مربوط به تاریخ آموزش و پرورش یا مسائل آموزش و پرورش در ایران باشد قاعدتاً ترجمه معنی ندارد و باید به تألیف مبتنی بر تحقیق دست زد. در مورد دروسی مانند جامعه‌شناسی پرورشی یا روانشناسی پرورشی که در آن باید دانشجو را با نتایج پژوهشهای علمی در جهان آشنا کرد و در عین حال روش پژوهش و مطالعه در مسائل محلی را به او شناساند، تألیف به معنی گردآوری مطالب از منابع مختلف و تلفیق و تنظیم آنها بر ترجمه یک کتاب خارجی رجحان دارد. تنها در رشته‌هایی که درس آن بتازگی ایجاد می‌شود می‌توان کتاب خارجی که معتبر باشد ترجمه کرد ولی نظر به فرهنگی بودن امور آموزش و پرورش باید این ترجمه نیز با توضیحات کافی همراه باشد و به دانشجو تفهیم شود که برخی از تحقیقات یا دستاوردهای مذکور در این ترجمه مربوط به فرهنگ کشوری است که در آنجا کتاب نوشته شده است. حتی

پرورش افراد متخصص و پژوهشگر است تنها یک کتاب به عنوان کتاب درسی کارساز نیست. اصولاً دانشجویان این دوره‌ها باید بتوانند نه تنها به کتابهای مختلف بلکه مجلات تخصصی مربوط به رشته خود مراجعه کنند. با این همه می‌توان کتابهای درسی را طوری تدوین کرد که قسمتی از آنها بتوانند مورد استفاده دانشجویان کارشناسی ارشد رشته مربوطه نیز قرار گیرد، همان کاری که در دانشگاههای دیگر جهان انجام می‌گیرد. اما در مورد ویژگیهای کتابهای درسی در رشته‌های علوم تربیتی باید گفت که در این رشته‌ها نیز همانند همه رشته‌های علوم انسانی که برای دوره‌های کارشناسی نوشته می‌شود یک سلسله اصول باید رعایت شود که به عنوان نمونه می‌توان گفت: در تدوین این کتابها مؤلفان باید تعداد واحدهای درسی مربوط به هر رشته را در نظر بگیرند و حجم مطالب طوری باشد که استاد در مدتی که در اختیار دارد بتواند برنامه‌های درسی خود را تمام کند و دانشجو نیز قادر به یادگیری آن باشد. شیوه نگارش کتابها باید نه چندان ساده و نه چندان پیچیده باشد و در هر حال نویسندگان باید توانایی درک علمی دانشجویان کارشناسی را در نظر داشته باشند. بعلاوه واژه‌های علمی در پایان هر فصل به اختصار و در چند سطر توضیح داده شود و در صورت لزوم با معادل آن در زبان خارجی نیز همراه باشد. نکته‌ای که به طور خاص می‌توان در مورد کتابهای درسی علوم تربیتی به آن اشاره کرد این است که چون رشته‌های مختلف این علوم به هم پیوسته‌اند و گاه یکی از این رشته‌ها مبنای رشته دیگر قرار می‌گیرد، نویسندگان کتاب در هر رشته باید تربیتی بدهند تا اول اینکه مطالبی که دانشجو در درس مبنایی یا به اصطلاح

در تدوین کتاب درسی مؤلفان باید تعداد واحدهای درسی مربوط به هر رشته را در نظر بگیرند و حجم مطالب متناسب با مدت تحصیلی دانشجو در یک ترم باشد و دانشجو نیز قادر به یادگیری آن باشد.

می‌رسد بیشتر از لحاظ محتوی و روش نگارش قابل قبول نیست؛ برخی از کسانی هم که با وجود صلاحیت، تدوین برخی از کتابها را می‌پذیرند به علت گرفتاریها از جمله مشغله تدریس به قول خود عمل نمی‌کنند.

زمینه سومی که کار تهیه کتب علوم تربیتی را مشکل یا کند می‌کند نبودن روحیه مطالعه و تحقیق منظم در این رشته‌ها در دانشگاههاست. افزون بر این مآخذ و منابعی که برای تألیف یا ترجمه این نوع کتابها ضروری است غالباً به قدر کافی وجود ندارد؛ به نظر بنده یکی از راههای رفع این کمبود درخواست کاتالوگها از کشورهای مختلف و انتخاب کتابها یا مجلات معتبر و سرانجام تهیه مداوم آنها به وسیله کتابخانه یا گروههای پژوهشی «سمت» است.

«سمت» در قبول پیشنهادهای تدوین کتاب درسی به محتوا، شیوه نگارش و رعایت اصول کتاب درسی توجه می‌کند البته حق تقدم با موضوعاتی است که تا کنون کتابی برای آن تدوین و چاپ نشده باشد.

این معنی که در برنامه دوره‌های سه گانه این علوم درسهای متعددی پیش‌بینی شده است که برخی از آنها می‌تواند یک بخش و حتی یک فصل از یک کتاب باشد، که برای رفع این مشکل، این درسها را می‌توان در یک درس ترکیب و ادغام و کتاب واحدی برای آن تهیه کرد. زمینه دیگر کمبود مؤلف و مترجم ورزیده‌ای است که در یکی از این رشته‌های تخصصی دارای تجربه کافی باشد و در واقع اگر پیشنهادی به سازمان

گفت که اکثر کتابهای علوم تربیتی موجود و در دسترس دانشجویان با رعایت اصول تهیه کتاب درسی نوشته نشده است و از نظر کیفیت چاپ نیز بی عیب و نقص نیست. به طور کلی می‌توان گفت که در قبول پیشنهادها باید محتوی، شیوه نگارش و رعایت اصول کتاب درسی مورد توجه قرار گیرد و البته حق تقدم با موضوعاتی است که تا کنون کتابی برای آن تدوین و چاپ نشده است.

■ چه مشکلاتی در تهیه و تدوین منابع درسی در این رشته وجود دارد؟

○ در حقیقت مشکلات زیادی در این رابطه وجود دارد که می‌توان آنها را به سه زمینه کلی مربوط دانست: یکی از این زمینه‌ها نحوه تنظیم و برنامه‌ریزی رشته‌های این علوم است به

فهرست کتابهای منتشر شده گروه پژوهشی علوم تربیتی «سمت»

۱. چند مبحث اساسی در برنامه‌ریزی درسی، علی شریعتمداری، چاپ ششم، ۱۳۷۵، تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه.
۲. مهارتهای آموزشی و پرورشی (روشها و فنون تدریس)، حسن شعبانی، چاپ پنجم، ۱۳۷۴، تیراژ: ۱۰۰۰۰ نسخه.
۳. مبانی نظری تکنولوژی آموزشی، هاشم فردانش، چاپ دوم، ۱۳۷۳، تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه.
۴. راهنمایی و مشاوره کودک (مفاهیم و کاربردها)، عبدالله شفیع‌آبادی، چاپ پنجم، ۱۳۷۵، تیراژ: ۱۰۰۰۰ نسخه.
۵. سازمان و قوانین آموزش و پرورش ایران، احمد صافی، چاپ سوم، ۱۳۷۵، تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه.
۶. فلسفه تعلیم و تربیت (جلد اول)، دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۷۴، تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه.
۷. تفکر منطقی، روش تعلیم و تربیت، فیلیپ جی. اسمیت و گوردون هولفیش، ترجمه علی شریعتمداری، چاپ چهارم، ۱۳۷۳، تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه.
۸. تاریخ اندیشه‌های تربیتی (جلد اول)، فردریک مایر؛ ترجمه علی اصغر فیاض، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۵۰۰۰ نسخه.
۹. تاریخ اندیشه‌های تربیتی (جلد دوم)، فردریک مایر؛ ترجمه علی اصغر فیاض، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۵۰۰۰ نسخه.
۱۰. آموزش تفکر انتقادی، چت مایرز؛ ترجمه خدایار ابیلی، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۵۰۰۰ نسخه.
۱۱. راهبردها و فنون طراحی آموزشی، سیتابی. لشین، جولین پولاک و چارلز ام. رایگلوت؛ ترجمه هاشم فردانش، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۵۰۰۰ نسخه.
۱۲. رسالت تربیتی و علمی مراکز آموزشی، علی شریعتمداری، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۵۰۰۰ نسخه.
۱۳. مبانی امور مالی و بودجه در آموزش و پرورش، داوود صالحی، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۵۰۰۰ نسخه.
۱۴. برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان؛ وینتاکول؛ ترجمه فروخته مفیدی، چاپ اول، ۱۳۷۴، ۵۰۰۰ نسخه.
۱۵. آموزش و پرورش تطبیقی، لوتان کوی، ترجمه محمد یمنی‌دوزی سرخابی، چاپ اول، ۱۳۷۵، ۵۰۰۰ نسخه.
۱۶. سنجش و اندازه‌گیری در علوم تربیتی و روانشناسی، حسین لطف‌آبادی، چاپ دوم، ۱۳۷۵، ۵۰۰۰ نسخه.

مقالات

آشنایی با دیدگاههای استاد جرج جرداق مؤلف کتاب

الامام علی صوت العدالة الانسانية

من امام (ع) را چنین شخصیتی می‌شناسم.

امام علی (ع) عادل بود و همواره در تلاش بود که در جامعه عدالت را پیاده کند. او عدم تعادل و توازن در جامعه را در تفکر سرمایه‌داری نهفته می‌دانست و معتقد بود که سرمایه‌داری برای نابودی انسان کمر همت بسته است و انسان را مانند پیچ و لولا و ماشین در خدمت خود می‌گیرد تا با استثمار او به مطامع خود دست یابد.

من معتقد هستم، ما برای شناختن هر مکتبی باید سراغ شناختن شخصیت‌هایی برویم که اصل و اساس آن مکتب در وجود آنها متبلور شده است. در غیر این صورت نمی‌توانیم بدرستی از واقعیات مذاهب آگاهی یابیم؛ زیرا به طور غالب همه مذاهب خواه دینی، خواه اقتصادی، خواه اجتماعی و خواه فلسفی تا حدودی رنگ و بوی آداب و رسوم مردمی را می‌گیرد که بدان مذاهب روی آورده‌اند مانند آب که در هر ظرفی قالب آن ظرف را به خود می‌گیرد. اگر

من از دوران کودکی به امام علی (ع) عشق می‌ورزیدم و از همان اوان به تشویق و ترغیب برادر بزرگم به حفظ نهج‌البلاغه پرداختم. مطالب آن را با نوشته‌های «طه حسین» و «العقاد» و دیگران مقایسه کردم و دریافتم که امام علی (ع) و اندیشه او از هرآنچه درباره وی گفته‌اند والاتر است. باین پیشینه ذهنی از چنین شخصیت بزرگ به نگارش کتابی درباره او دست زدم و ضمن معرفی اندیشه‌های ناب امام (ع) به مقایسه افکار بلند او با انقلاب فرانسه و تئوریهای سقراط پرداختم که بیش از هزارسال قبل از امام می‌زیسته است و در مواردی دیدگاههای او را با حقوق بشر سنجیده و نتیجه گرفته‌ام که امام علی کسی بود بیش از آنچه درباره وی نوشته‌اند.

من براین باورم که امام علی (ع) متعلق به اقلیم خاص و طائفه خاصی نیست؛ زیرا چنین انتساباتی ارزش انسان را در محدوده کوچکی متوقف نگه می‌دارد. انسان بزرگ انسانی است که قیود قومیت و ملیت را در هم شکند و به تمام و کمال در خدمت کل انسانها باشد. این امر در وجود کسی تحقق نمی‌یابد مگر از جوهر والای انسانیت بهره‌ای گرفته باشد. چنین انسانی به همه زمانها و همه مکانها تعلق دارد.

چنین شخصیتی خود را از آن همه انسانها می‌داند و اگر در هرگوشه‌ای از کره‌خاکی انسانی مظلوم واقع شود او به دادخواهی از مظلوم فریاد برمی‌آورد.

استاد جرج جرداق، از ادبا و نویسندگان برجسته مسیحی لبنان است. مسلمانان - بویژه شیعیان - بعد از انتشار کتاب معروف او الامام علی صوت العدالة الانسانية با این چهره علمی آشنا شدند و به خاطر این شاهکار علمی و ادبی برای نویسنده آن مرتبت والایی را قائل‌اند. استاد جرج جرداق در اردیبهشت ۷۵ به دعوت سازمان مطالعه و تدوین میهمان جمهوری اسلامی ایران بود و در این سفر دیدگاههای خود را به صورت مصاحبه و سخنرانیهای کوتاه بیان کرده است که در این نوشتار به اهم آنها اشاره می‌شود. لازم است ذکر شود مطالبی که از نظر خوانندگان می‌گذرد از ترجمه سخنان استاد برگرفته شده است با اختصار و تصرف در عبارات و تقدم و تأخر مطالب.

بسیار اسلام واقعی را در وجود شخصیت‌هایی چون علی بن ابی طالب (ع) جستجو کرد. اگر حیات فاقد نور ایمان باشد که لازمه هدایت انسان است زندگی معنایی ندارد. از جمله این سرچشمه‌های نور علی بن ابی طالب (ع) است.

گردد، به اسباب و ابزاری که سعادت به همراه دارد پناه خواهد آورد. سعادت در قلب و وجدان آدمی آغاز می‌گردد و در معنویات انسانی و داشتن ایمان.

یادم می‌آید زمانی که پسر بچه‌ای بیش نبودم پدرم روی سر در خانه ما این جمله را حک کرده بود «لا سیف الا ذوالفقار و لاهتی الاعلی»

ثروت و تجارت و تلاش برای مال‌اندوزی سعادت را به ارمغان نمی‌آورد، چه بسا که بزرگترین ثروتمندان هستند که نمی‌دانند به کدام مسلک در آیند و کدام راه را برای تضعیف بیش از پیش ناتوانان در پیش گیرند. بنابر روایتی «نعمتی را فراهم و فراوان مشاهده نکردم مگر به همراه حقی که ضایع شده بود».

طبیعت بشر آنچه را که مخالفش باشد نمی‌پذیرد. مثلاً همین شوروی سابق هفتاد سال به مردم تلقین کرد که نه دینی هست، نه مسیحی، نه محمدی و نه خدایی، فقط ماده هست و بس. شاید به نظر رسد کسی که در چنین محیطی متولد شده بسختی تحول پیدا کند و متغیر گردد، ولیکن طبیعت بشری او را مجبور به تغییر و تبدیل می‌کند. وقتی که اتحاد شوروی از هم فرو پاشید، دیدیم که مردم چگونه به عبادتگاهها هجوم آوردند و در پیشگاه خداوند با تضرع و زاری دعا کردند. همه اینها ناشی از اعتقادی است که در وجودمان به ودیعه گذاشته شده است. اعتقاد به این روشها و ارزشهاست که ما را از آنچه اکنون در آن هستیم نجات می‌دهد مانند همه نگرانیها و عذاب و میل به خودکشی که در غرب وجود دارد.

امام علی(ع) می‌فرماید «آنچه از نیکی می‌توانی انجام ده و مانند کسی باش که هیچ انجام نداده باشد». هیچ دعوتی به انسانیت مطلق، شگفت‌انگیزتر و زیباتر از این دعوت وجود ندارد. آنچه در غرب از تفکرات مدرن و تفکرات اجتماعی مشاهده کرده‌ام رابطه حاکم و محکوم، محکومین با یکدیگر، ثروتمند و فقیر، کسی که می‌خورد و کسی که خورده می‌شود، زننده و خورنده (ضارب و

مردم آن زمان نازل شده است. در حدیث نبوی و در نهج البلاغه نیز مطالبی در همان حد وجود دارد.

تاریخ نشان می‌دهد که زمین پر است از انسانهایی که بر هزاران هزار انسان دیگر حکومت کرده‌اند. اما چگونه؟ حکومت کرده‌اند برای کشتن مردمانی دیگر که در اصل برادران آنها بوده‌اند! اگر حیات فاقد نور ایمان باشد که لازمه هدایت انسان است زندگی معنایی ندارد. از جمله این سرچشمه‌های نور، علی بن ابیطالب است. همان‌طور که می‌بینیم اثر نور علی(ع) از هزارو چهارصد سال پیش تاکنون باقی است و این در نتیجه همان هدایت و همان نور است. امام علی(ع) مجموعه همه ارزشهای والای انسانی است. اروپاییها یا غربیها به این ارزشها پی برده‌اند و آنها را می‌شناسند، ولی مبتلا و اسیر دنیای مادی هستند و با دو نیروی سیاست و تجارت جهان را اداره می‌کنند که در این صورت ارزشها پنهان می‌شود و در خدمت این دو نیرو قرار می‌گیرد. اگر بتوان نظامی بر اساس و پایه‌هایی از نوع آنها که امام علی(ع) و بسیاری از متفکران دیگر به آنها اشاره دارند به وجود آورد، آنگاه اجتماعی به وجود آورده‌ایم که با واقعیت پست و دردناک کنونی متناقض خواهد بود. انسان وقتی که به خود بیاید و عملاً سعادت خود و دیگران را خواستار

امام علی(ع) متعلق به اقلیم خاص و طائفه خاصی نیست؛ زیرا چنین انتساباتی ارزش انسان را در محدوده کوچکی متوقف نگه می‌دارد.

شما اسلام را در نظر بگیرید اسلام یک مفهوم واحدی دارد، در حالی که اسلام از دیدگاه علی بن ابیطالب(ع) جلوه خاصی دارد و از زاویه دید معاصر او مروان بن حکم حال و هوای دیگر - مثالی از آداب و رسوم اجتماعی بزنم: در ترکیه ۱۲۰ سال قبل در یکی از اعیاد مراسمی در حضور پادشاهان و سلاطین برگزار می‌شد پادشاه وارد مسجدی به نام مسجد سلطان ایوب می‌شد و بعد از اقامه نماز مسجد را ترک می‌کرد. در دو سوی مسیر عبور پادشاه اسرا را به صف می‌کردند و پادشاه شمشیر به دست از مقابل آنها می‌گذشت و سر آنها را از تنشان جدا می‌کرد. همین مراسم در مصر رنگ و شکل دیگری داشت: مردم گلدانها و دفاها را بر می‌داشتند و رو به سوی جنگل می‌نهادند و به شادمانی می‌پرداختند. این عید در ترکیه رنگ ترکی و مغولی به خود گرفته بود و در مصر رنگ مهربانی و نرم‌خویی و بهره‌گرفتن از زیبایی طبیعت. بنابراین باید اسلام واقعی را در وجود شخصیهایی چون علی بن ابیطالب(ع) جستجو کرد. در غیر این صورت اسلامی برای ما نمایان خواهد شد که ابهامات فراوانی را به دنبال خواهد داشت.

به اعتقاد من همه ادیان به هم نزدیک هستند. هر دین و هر عقیده‌ای به شما می‌گوید که باید در خدمت انسان باشی و انسان را دوست داشته باشی. پس در نتیجه همه ادیان در خدمت انسان هستند و در حقیقت عامل تفاوت ادیان انسانها هستند که به دستورات دین بنابر مصلحت خویش عمل می‌نمایند.

برای شناخت هر مکتبی باید سراغ شناختن شخصیهایی برویم که اصل و اساس آن مکتب در وجود آنها متبلور شده است.

من تفاوت چندان زیادی بین حدیث و نهج البلاغه با قرآن ندیدم. قرآن به زبان

هزینه چاپ اول کتاب «الامام علی صوت العدالة الانسانیة» را یک کشیش تقبل کرد و من بعد از فروش نسخه‌های کتاب خواستم دینم را بپردازم؛ آن مرد راهب ناراحت شد و گفت: من این کتاب را فقط برای اکرام و بزرگداشت امام علی (ع) منتشر کردم.

مضروب) و همه چیزهای دیگر است. با این همه چیزی را نیافتم که امام علی (ع) آن را نمی‌دانسته و یا اینکه فرموده باشد. در روش و سیره او جنبه انسانی از ارزش والایی برخوردار است و به جنبه‌های نظامی، سیاسی، عرفانی و تربیتی غالب است. امام علی (ع) هنگامی که در جهان هستی تأمل نمود با حس عمیق و عقل نافذ و درخشان خویش درک کرد که این جهان هستی دارای ظواهر و پدیده‌هایی است که در ظاهر متناقض هستند، اما در واقع وحدتی تجربه‌ناپذیر وجود دارد که این عناصر درون آن وحدت، گردش می‌نمایند.

عاملی که باعث شد به تألیف کتاب الامام علی (ع) بپردازم، این بود که من در شهری به دنیا آمدم که ساکنان آن اعرابی مسیحی بودند و احساس می‌کردند هر چیزی که به اعراب تعلق دارد از نظر فکری، اجتماعی و سیاسی میراث فرهنگی خود آنهاست. در آن زمان که صحبتی از وحدت وطنی توسط حکومت نبود، وحدتی وجود داشت بدون اینکه هرگونه نظریه پردازی و نظریه پردازان و صاحبان شعارهای منافقانه وجود داشته باشد. در جامعه‌ای که ما زندگی می‌کردیم در یک خانه اسامی‌ای مانند حسین، حسن، جورج و یوحنا توأمأ وجود داشت. یادم می‌آید زمانی که پسر بچه‌ای بیش نبودم پدرم روی سر در خانه ما این جمله را حک کرده بود «لا سیف الاذوالفقار و لا فتی الاعلی»، (شمشیری چون ذوالفقار و جوانمردی چون علی نیست). من در محیطی بزرگ شدم که برادرم که شاعرو فیلسوف و مهندس ریاضی و زبان‌دان

بود، قصیده در مدح علی می‌سرود و مرا تشویق به خواندن نهج البلاغه می‌کرد. مطالبی که این چنین در کودکی فراگرفته می‌شود با اینکه کودک ارزش آنها را نمی‌داند در بزرگسالی متبلور شده و نتیجه می‌دهد. پس از فراغت از تحصیل با خود گفتم که بهتر است بار دیگر به نهج البلاغه مراجعه کنم و این بار با توجه آن را خواندم و شروع به تألیف کتاب الامام علی (ع) کردم. در حقیقت به موضوعاتی توجه کردم که قبلاً به آنها توجه نشده بود. تنها منبع و مأخذ من در نوشتن این کتاب نهج البلاغه بود. من در آن زمان از نظر مالی قادر به چاپ کتاب نبودم. کشیشی در مورد تحقیقی که من در مورد امام علی (ع) کرده بودم اطلاع حاصل کرد و چون از آنچه نوشته بودم خوشش آمده بود هزینه چاپ کتاب را به عهده گرفت. زمانی که کتاب به فروش رفت و من از عایدی آن خواستم که دین خود را نسبت به آن مرد راهب بپردازم ناراحت شد و گفت من این کتاب را فقط برای اکرام و بزرگداشت امام علی (ع) منتشر کردم نه چیزی دیگر.

آیا کسی به رابطه بین حقوق انسان و امام علی (ع) یا ارتباط سقراط و امام علی (ع) که با فاصله زمانی بیش از هزار و پانصد سال از هم می‌زیسته‌اند توجه کرده است؟ به اعتقاد بعضی‌ها، برخی از تعبیرات و مضامین کتاب الامام علی (ع) القاکنده نوعی تأثر و گرایش به سوی تفکر چپ و سوسیالیستی است، مخصوصاً که زمان انتشار کتاب مقارن شد با دوران ظهور و گسترش افکار سوسیالیستی؛ در حالی که به اعتقاد من اسلام با سرمایه‌داری و سوسیالیسم سازگاری و هماهنگی ندارد، بلکه خود شیوه‌ای دیگر است. اسلام نظام اقتصادی مستقلی را برای خود داراست. یکی از فصول کتاب الامام علی (ع) حقوق انسان نام دارد و با خواندن آن احساس می‌کنید که امام علی (ع) زمان و مکان را در نوردیده و به زمان کنونی رسیده است.

روائع النهج کتاب دیگر من است و در واقع خلاصه نویسی کتاب نهج البلاغه است. در این کتاب هماهنگی

زمانی و موضوعی رعایت شده است. این کتاب را در ۴۰۰ صفحه نوشته‌ام که ۲۰۰ صفحه آن را به عنوان مقدمه تألیف کرده‌ام که فقط در مورد فن ادبیات و بسایان امام علی (ع) است و در موضوعاتی مانند مسائل اجتماعی و سیاسی مطابق با سلیقه انسان امروزی تنظیم شده است. من این کتاب را برای همه مردم نوشته‌ام؛ یعنی هرکس با مطالعه آن این امکان را پیدا می‌کند که امام علی (ع) را بشناسد. حدود بیست نوشته آماده چاپ دارم از جمله کتابی به نام نکاهیات آمریکایی این کتاب به صورتی است که اگر آن را بخوانید خواهید خندید و وقتی که به آخر آن می‌رسید اگر کارت شناسایی آمریکایی داشته باشید آن را در سطل زباله خواهید انداخت.

یک مثل قدیمی است که می‌گوید «خُبْر از خُبْر برتر است» (شنیدن کی بود مانند دیدن) خُبْر یعنی در مورد احوال و اوضاع یک ملت مطالبی را درآورد و شنیدن، ولی خُبْر بدین معنی است که با آن ملت پیوند برقرار نمایی و ایشان را بیازمایی و این مثل در مورد من مصداق پیدا کرده است. من در این مدت کوتاه اقامتم در ایران، پاکی و صفای عظیمی را در این ملت مشاهده کردم که مرا به آنها نزدیکتر می‌نماید، ملتی که ما در کتابهایمان آنها را ملت فارس می‌نامیدیم. نیمی از ادبیات عرب مدیون ایرانی‌هاست.

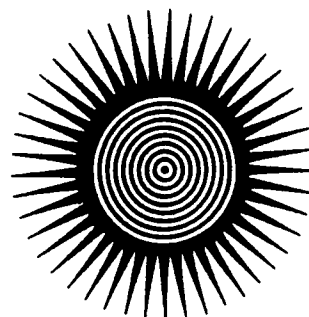
یکی از رویاهایم این بود که این کشور را زیارت کنم و از این بابت سپاسگزارم. من معتقدم که ملت‌های دیگر تصور نادرستی از ملت ایران دارند و این القائات را از منابع مشخصی دریافت می‌کنند که این منابع در این وضعیت مغرضانه عمل می‌کنند و از این غرض ورزی‌ها، هدف‌های سیاسی و شاید اقتصادی را دنبال می‌کنند و این چیز عجیبی نیست.

بسیار خوشحالم از اینکه در این کشور بزرگ و عظیم هستم، و این افتخار نصیب من شد و به همین دلیل محبت و علاقه‌مندی خود را به پیشگاهتان تقدیم می‌کنم. ■

ویرایش و اقسام آن

ملیحه معلم

عضو هیأت علمی سازمان «سمت»

در ویرایش محتوایی ویراستار باید در رشته مربوط، تخصص نسبی داشته باشد.

که در ویرایش این نوع متون می‌توان بدان اشاره کرد از این قرار است:

۱. یافتن نکات مبهم و ایرادهای منطقی؛
۲. تعدیل متن از لحاظ اطناب ممل و ایجاز مغل؛
۳. شیوه تدوین و تنظیم مطالب و رعایت ارتباط منطقی آنها؛
۴. رعایت تناسب مطالب متن با مخاطبان آن.

۱. یافتن نکات مبهم و ایرادهای منطقی

گاه ابهامات متن ناشی از عدم آشنایی مؤلف با دستور زبان و در نتیجه به کار بردن ساختار نادرست است. برخی نویسندگان برای بیان یک مفهوم ساده گاه کلمات را به نحوی مغلق و غامض با یکدیگر ترکیب و مطلب را به صورتی مبهم و غیرقابل عرضه می‌کنند. در این موارد ویراستار به میزان احاطه و اشراف خود به موضوع کتاب یا نوشته باید به منظور مؤلف پی ببرد و صورت عبارت را اصلاح کند تا پیام مورد نظر به خواننده انتقال یابد. این مشکل در متون تألیفی و ترجمه‌ای مشترک است، و در دسته اخیر شاید بیشتر باشد که در واقع به همان ناآشنایی با ساختار درست زبانی و عدم تتبع در زبان برمی‌گردد که در ویرایش زبانی به آن بیشتر می‌پردازیم.

در ویرایش متون تألیفی باید ویراستار نکات مهم و ایرادهای منطقی کلام را بیابد، و متناسب مخاطبان هر نوشته مطالب آن را تنظیم و اصلاح کند.

ویرایش تألیفی

اثری را تألیفی می‌گویند که صورت یا مواد اصلی آن از خود مؤلف باشد و غالباً از حیث صورت و تا حدودی نیز از حیث ماده یک اثر جدید محسوب شود. ویرایش این متون از برخی لحاظ مشکلتر از متون ترجمه‌ای است؛ زیرا در صورت برخورد با ابهام یا اشکال، متن دیگری برای مراجعه یا مقابله و رفع اشکال وجود ندارد، بلکه باید ویراستار در حیطه اشراف خود به موضوع متن و با استفاده از سایر تواناییها و امکانات خود به تصحیح آن بپردازد. در این نوع متون اگر صاحب اثر، صاحب سبک نیز باشد، ویراستار باید حریم سبک را حفظ کند و با دخل و تصرف خود متعرض سبک کتاب نشود؛ اما به هرحال رعایت یکدستی و هماهنگی شیوه تعبیر الزامی است؛ مثلاً شایسته نیست که نویسنده در یک اثر ادبی از تعابیر اداری استفاده کند یا در یک متن علمی به تعبیرات و توصیفات ادبی گریز بزند یا در متنی وزن و پروقار عبارات عامیانه به کار برد. به هرحال نوع اثر مقتضیاتی دارد که اگر نویسنده از آن عدول کند بر ویراستار است که آن را به طریق صواب باز گرداند.

ویرایش متون تألیفی امتیازاتی دارد، از جمله اینکه دست ویراستار برای جابه جاکردن مطالب و گاه تصرف در محتوا بازتر است؛ در حالی که در متون ترجمه شده اگر معایبی وجود داشته باشد که به متن اصلی برگردد؛ نمی‌توان متعرضی آن شد. به هرحال ویرایش متن تألیفی مستلزم دقت و نکته سنجی خاصی است که همواره باید در نظر ویراستار باشد. اهم نکاتی

پیرو مطالب شماره قبل در باره مراحل ویرایش در این شماره به اقسام ویرایش می‌پردازیم.

اثری که به ویرایش سپرده می‌شود ممکن است مقاله، کتاب، مجموعه مقالات و همچنین ترجمه، تألیف یا تصحیح متون کهن باشد و نوع کار ویرایشی که در هر کدام از متون به انجام می‌رسد ممکن است محتوایی، زبانی یا ساختی و صوری یا فنی باشد.

ویرایش محتوایی

ویرایش محتوایی را شاید بتوان مشکلترین نوع ویرایش دانست. در این نوع ویرایش، ویراستار باید در رشته مربوط تخصص نسبی داشته باشد و بتواند در حد رفع ابهامات و اصلاح اشکالات متن عمل کند. ویراستار تخصصی ممکن است از لحاظ عمق اطلاعات به پای مؤلف نرسد، ولی می‌تواند از نظر وسعت و دامنه معلومات از صاحب اثر فراتر باشد؛ زیرا ویرایش متون متنوع چنین گستره‌ای را می‌طلبد.

معروض ویرایش محتوایی ممکن است تألیف باشد یا ترجمه که برحسب آن ویرایش تألیفی یا ترجمه‌ای خواهیم داشت که به ویژگیها و مختصات خاص هریک خواهیم پرداخت.

زیاده‌نویسی و پرگویی از معایی
است که متأسفانه دامنگیر بسیاری از
مؤلفان ماست.

ایراده‌ها و گاه تناقضات منطقی نوع دیگری از خطاهایی است که ویراستار همواره باید با دقت و تیزبینی آنها را شناسایی و جرح و تعدیل کند؛ مثلاً اشاره به استفاده از شمشیر پولاد در عصر برنز نباید از چشم تیزبین ویراستار پنهان بماند.

۲. تعدیل متن از لحاظ اطناب ممل و ایجاز مخل

زیاده‌نویسی و پرگویی از معایی است که متأسفانه دامنگیر بسیاری از مؤلفان ماست. بیان همه محفوظات ذهنی بدون سبک و سنگین کردن آنها گاه باعث تکرارهای خسته‌کننده‌ای است که جز ضایع کردن وقت خواننده و صرف هزینه و افزایش زاید حجم کتاب هیچ ثمره دیگری ندارد. اینکه نویسندگی یک هنر است، سخنی گزاف نیست، و شاید بتوان آن را دشوارترین نوع هنر دانست. تنظیم و تنسيق یک رشته معلومات و اطلاعات با طرحی جامع و مانع و بیانی سلیس و روان که بتواند مقصود نویسنده را تمام و کمال به خواننده القا کند، کار ساده‌ای نیست و مشکل می‌توان با کم‌گویی و گزیده‌گویی، در معنی سفت.

متأسفانه بیشتر نوشته‌های تألیفی فاقد ویژگیهای لازمند. تکرار یک عبارت به صورتهای گوناگون، ذکر نقل قولهای طولانی، مقدمه‌ها و پیش‌درآمدهای طولانی و زاید که گاه باعث می‌شود اصل کلام به اجمال برگزار شود یا ناقص و گاه ناگفته بماند از جمله معایبی است که باید ویراستار همواره متوجه آنها باشد و به اصلاح آنها همت گمارد.

۳. شیوه تدوین و تنظیم مطالب

از دیگر نکات مورد توجه ویراستار ترتیب مطالب و شیوه تنظیم آنهاست. باید ویراستار به ارتباط بخشها، فصلها، زیر عنوانها و سایر عنوانهای فرعی با

یکدیگر و رعایت ارتباط کل و جزء توجه داشته باشد و اینکه آیا بین تالی و مقدم در هر فصل و در هر بند ارتباط برقرار است؟ آیا تقسیم‌بندی‌هایی که مؤلف در متن به کار برده با یکدیگر تداخلی ندارد؟

۴. رعایت تناسب مطالب کتاب با مخاطبان آن

ویراستار باید به تناسب مطالب کتاب با مخاطبان آن توجه کند. برای این منظور باید نخست نوع اثر شناخته شود، یعنی درسی یا غیر درسی، تحقیقی یا معمولی بودن اثر معلوم شود و نیز مخاطبان اثر از نظر گروه سنی شناسایی شوند و اینکه آیا محققان و دانش‌پژوهان از آن اثر بیشتر استفاده می‌کنند یا عموم مردم؟

ویرایش ترجمه‌ای

در ویرایش متون ترجمه شده ویراستار باید به حد کافی با زبان مبدأ و مقصد آشنا بوده و بر آنها تسلط نسبی داشته باشد. از لحاظ فرهنگی ویراستار باید با فضای متن آشنا باشد؛ بویژه در نوشته‌های ادبی که معمولاً نویسنده مستقیم یا غیر مستقیم به مسائل تاریخی و فرهنگی اشاره می‌کند. در صورت عدم آشنایی ویراستار با فرهنگ طرف مقابل، بسیاری از کنایات و اشارات که نویسنده در متن به کار برده و احتمالاً مترجم نیز به دلیل عدم آگاهی آنها را در نیافته و بدرستی منتقل نکرده است، همچنان مجهول و بدون اصلاح باقی می‌ماند.

آگاهی از اصطلاحات خاص موضوع مورد ویرایش نیز از دیگر ضروریات ویراستاری این متون است. اصولاً اصطلاحات در ترجمه اهمیت خاصی دارند. ویراستار باید آنها را بشناسد و بداند که هر واژه در کجا و به چه معنایی به کار می‌رود. ویراستار باید همواره این احتمال را بدهد که یک واژه ممکن است در غیر معنای معمول و متداولی که او می‌شناسد، به کار رود و به هر حال جایی برای شک و تردید نسبت به اطلاعات سابق خود باقی‌گذارد تا متوجه اشتباهاتی که گاه بسیار ظریف و

در ویرایش متون ترجمه شده ویراستار باید به حد کافی با زبان مبدأ و مقصد آشنا باشد.

دور از شناسایی اذهان معمولی است، بشود.

یکدست کردن اصطلاحات از دیگر مواردی است که ویراستار باید بدان توجه داشته باشد. گاه مترجم در ازای یک اصطلاح بیش از یک معادل به کار می‌برد و یک واژه یا اصطلاح را در چند جا با معانی مختلف ترجمه می‌کند که در این صورت، ویراستار باید بهترین و مناسبترین واژه را انتخاب و متن را یکدست نماید.

از دیگر ضروریات برای ویراستار این نوع متون آن است که از لحاظ گنجینه لغوی غنی باشد تا در صورت لزوم برای جانشینی واژه‌ها با مشکلی مواجه نشود و به آسانی بتواند صفت، قید، فعل، و... مناسب را به کار برده، جمله را اصلاح کند.

گاه در ترجمه ابهاماتی دیده می‌شود که ممکن است ناشی از درک نادرست یک لغت، جمله، یا عبارت از طرف مترجم باشد که در این موارد مطابقت متن اصلی و ترجمه اجتناب‌ناپذیر است. همچنین ممکن است این ابهامات به عدم آشنایی مترجم با زبان مقصد و نارسایی قلم او برگردد که در این صورت ویراستار باید از لحاظ دستوری و زبانی به اصلاح عبارت همت کند.

ویرایش زبانی

اصلاح ساختاری عبارات متون تألیفی یا ترجمه‌ای را ویرایش زبانی یا ساختاری یا ادبی می‌گویند، بنابراین شرط لازم برای ویرایش زبانی آشنایی کامل با دستور زبان است؛ البته ذوق ادبی ویراستار در بالا رفتن کیفیت متن ویراسته بسیار مؤثر است. هر چه میزان این آشنایی بیشتر باشد، کار ویراستار بهتر خواهد بود، یعنی در واقع از ضروریات اولیه ویراستاری شناخت زبان و کاربرد درست آن است. در ویرایش زبانی محدودیتهایی

شناساننده کتاب چون صفحه حقوقی است. البته انتخاب عنوان هم اهمیت خاص خود را دارد؛ زیرا نخستین چیزی که خواننده را با اثر آشنا می‌سازد عنوان آن است. عنوان باید متناسب با متن کتاب انتخاب شود و راهنمای خواننده به محتوای آن باشد.

در مورد نام مؤلف باید از ذکر القاب احتراز و همواره جانب اختصار را رعایت کرد، بعلاوه در مورد اشخاصی که نام آنها به صورتهای گوناگون ضبط شده است، باید نام اشراف آنها را که معمولاً در اطلاعات کتابشناختی از آن استفاده می‌شود به کار برد. همچنین در صورتی که مؤلف شخصیت حقوقی باشد باید نام آن را مطابق شکل رسمی و به صورت کامل ذکر کرد.

در این صفحه اطلاعات دیگری چون نام مترجم، مصحح، نوبت ویرایش، سلسله انتشارات یا علامت مخصوص ناشر، نام ناشر و تاریخ نشر نیز ممکن است درج گردد.

صفحه حقوقی. این صفحه که محل آن پشت صفحه عنوان است و بدان شناسنامه کتاب نیز می‌گویند، حاوی اطلاعاتی است که خواننده با مراجعه بدان به کلیه مشخصات کتاب دست می‌یابد که عبارتند از: نام کتاب، شماره جلد، عنوان جلد، مؤلف، مترجم، ویراستار، نام ناشر، محل و تاریخ نشر، مرتبه چاپ، تیراژ، صفحه‌پرداز، نسخه‌پرداز و...

چاپ «برگه فهرست‌نویسی پیش از چاپ» در این صفحه اقدام دیگری است که بسیار مفید و حائز اهمیت است که برخی از ناشران بدان توجه دارند. همچنین درج عنوان کتاب به زبان اصلی و سایر اطلاعات کتابشناختی مربوط بدان در آثار ترجمه‌ای از مواردی است که در این صفحه قید می‌گردد.

صفحه اهدا. صفحه اهدا صفحه‌ای است که نویسنده در آن اثر خود را به شخص، یا مؤسسه یا ... تقدیم می‌کند.

اصلاح ساختاری عبارات متون تألیفی یا ترجمه‌ای را ویرایش زبانی یا ساختاری یا ادبی گویند.

ماندگار آن را بین آثار گذشتگان در غالب نسخه‌های خطی ملاحظه کرد. هر چند این فن امروزه در زمره شاخه‌های هنری قرار گرفته و آثار بدیعی در زمینه تذهیب و خطاطی و... به منصفه ظهور رسیده است، در واقع همه این کارها در جهت رعایت اعتدال و نظم و ترتیب خاص در هر نوشته چاپی یا غیر چاپی بوده است که از ویرایش فنی اصطلاحی امروز نیز چنین نتیجه‌ای مورد انتظار است.

آنچه از آن به ویرایش فنی یاد می‌شود امور متعدد و متنوعی است که در قسمتهای پیش از متن و پس از متن یک کتاب اعمال می‌شود که عبارتند از: - پیش از متن: صفحه عنوان کوتاه، صفحه عنوان، صفحه حقوقی، صفحه اهدا، یادداشت ناشر، پیشگفتار، سپاسگزاری، فهرست مطالب، فهرست جداول، تصاویر و نمودارها (که گاه ممکن است که سه فهرست اخیر جزء اجزای پس از متن قرار گیرد) و...

- در متن: نشانه‌های سجاوندی، رسم‌الخط، املاهای صحیح نامها و واژه‌های بیگانه به فارسی، پاراگراف‌بندی، تعیین عنوانهای اصلی و فرعی و کدبندی آنها، اعداد و علائم ریاضی، مقیاسها و تبدیلهای پاورقی یا حاشیه، تعیین محل شکل و...

- پس از متن: پسگفتار یا مؤخره، پیوستها، ضمایم یا تعلیقات، واژه‌نامه و کتابنامه.

به شرح مختصر برخی از این موارد می‌پردازیم:

صفحه عنوان. در این صفحه، عنوان کامل کتاب، نام صاحب اثر یا صاحبان اثر و شماره جلد می‌آید. این صفحه به منزله «ویترین» کتاب است و باید گویا و معرّف ارزش و اعتبار کتاب باشد. در این صفحه نکات دیگری چون تعلیق، تحشیه و تاریخ کتاب (اگر متن قدیمی باشد) قید می‌گردد. از آنجا که این صفحه از لحاظ ارائه اطلاعات کتابشناختی حائز اهمیت است، باید اطلاعات آن دقیق و کامل باشد. از جمله موارد مهم در این زمینه انطباق مندرجات صفحه عنوان با مندرجات روی جلد و عطف و سایر صفحات

وجود دارد؛ مثلاً قالبهای صرفی و نحوی باید محفوظ بمانند و کسی بنابر ذوق و سلیقه شخصی نباید متعرض آنها شود و به دلیل عدم آگاهی نیز روا نیست که حریم زبان را خدشه دار ساخت. در واقع کار ویراستار در این حوزه دفاع از حریم زبان و حفظ ساختارهای آن است که نباید دانسته یا ندانسته این حریم شکسته شود.

نادیده گرفتن ساختارهای زبانی و عدم رعایت آنها نه تنها باعث ابهام کلام و عدم درک مقصود نویسنده می‌شود بلکه باعث گسیختگی و نابسامانی زبان و خدشه دار کردن رسالت اصلی آن نیز می‌گردد. از این رو رعایت قالبهای صرفی، نحوی، هجایی و دستگاه آوایی یک ضرورت است و ویراستار باید نسبت بدان حساس باشد و در صورت تخطی صاحب اثر به اصلاح آن همت گمارد. کاربرد نادرست حروف اضافه، تغییر مکان ارکان جمله، استفاده از ساختارهای دستوری زبانهای بیگانه که از طریق ترجمه‌های ناقص به زبان راه یافته (گرته برداری) از مواردی است که در ویرایش ادبی باید بدان توجه کرد.

ویرایش فنی

شکل صوری کتاب و ترکیب و ترتیب اجزای آن از نکات مهمی است که همواره در جلب نظر خواننده به کتاب مؤثر بوده است؛ زیرا در توجه خواننده به مطالب کتاب و کشش وی برای اتمام آن یا به کنار نهادن آن تأثیر عمده دارد. هرگاه کتابی از لحاظ صوری با حروف نامناسب، بدون سرفصل و عنوان یا با سرفصل و عنوانهای نامناسب، سطور به هم فشرده یا بسیار باز، حاشیه‌های طولانی و خسته کننده، ارجاعات نادرست و مبهم و... به دست خواننده برسد، بی‌تردید در روحیه وی تأثیر سوئی خواهد گذاشت.

فَنِّ اِراستن کتاب سابقه‌ای دیرینه دارد و می‌توان نمونه‌های هنری و

آگاهی از اصطلاحات خاص موضوع مورد ویرایش نیز از ضروریات ویراستاری متون ترجمه است.

گاه مترجم در ازای یک اصطلاح بیش از یک معادل به کار می برد و یک واژه یا اصطلاح را در چند جا با معانی مختلف ترجمه می کند که در این صورت، ویراستار باید بهترین مناسبترین واژه را انتخاب و متن را یکدست نماید.

بی دقتی نویسنده یا ماشین نویس، حد و مرز پاراگرافها مشخص نیست و متن از ابتدا تا انتها پیوسته به نظر می رسد. در این موارد تعیین پاراگرافها و گذاشتن علامات خاص آن الزامی است. همچنین تعیین و تفکیک عنوانها و تعیین سلسله مراتب آنها از کلی به جزئی و کدبندی آنها از دیگر مواردی است که باید مورد توجه ویراستار قرار گیرد. گاه ممکن است ویراستار با مشورت مؤلف دو فصل را با یکدیگر ادغام کند یا یک فصل را به چند فصل تقسیم کند. به هر حال ویراستار در ساختار و اسکلت کلی متن باید دقت نظر خاصی داشته باشد.

تنظیم پانوشته و یادداشتها. معمولاً مؤلف در پاورقی یا پانوشته مطالبی را برای مستند کردن، توضیح مطالب یا اطلاع بیشتر خواننده ارائه می کند. در مورد نقل قولها اعم از مستقیم یا غیر مستقیم، اطلاعات کتابشناختی متن اصلی در پاورقی ذکر می گردد که شامل نام مؤلف، عنوان اثر، محل نشر، ناشر، تاریخ نشر و شماره صفحه است. در این مورد ویراستار علاوه بر کنترل اطلاعات کتابشناختی باید به آنچه نقل شده نیز توجه کند تا اشتباهی در نقل آن رخ ندهد باشد. در مورد ارجاع به مقالات معمولاً این ترتیب رعایت می شود: نام نویسنده، عنوان مقاله در گیومه، نام مترجم، مجموعه ای که در آن منتشر شده، سال و ماه انتشار، شماره آن و صفحه ای که مقاله در آن آمده است.

در موارد نقل قول مستقیم رعایت حد و اندازه لازم است و نباید به گونه ای باشد که مخل پیوستگی متن گردد.

سجاولدی تسهیل متن از لحاظ خواندن و درک معناست؛ در واقع این نشانه ها باید به گونه ای به کار روند که ارتباط منطقی اجزای جمله و اتصال و انفصال آنها را نشان دهند. افراط و تفریط در این امر باعث ابهام متن و نقض غرض نویسنده خواهد شد. بیان نوع جمله (خبری، پرسشی، تعجبی، ندایی و...) تا آهنگ کلام، ارتباط جملات پایه و پیرو، شرط و جواب شرط، جملات همپایه، معترضه و غیره همه در گرو کاربرد صحیح این نشانه هاست.

رسم الخط. شیوه املائی یا رسم الخط معمولاً تابع سیاست ناشر است. ممکن است ناشر برای خود شیوه خاصی داشته باشد که در این صورت ویراستار در چهارچوب آن عمل کند. به هر حال آنچه اهمیت دارد، رعایت یکدستی و هماهنگی در سراسر متن است.

ویراستار نسبت به خوانا کردن کلمات، بویژه نام اشخاص، مکانها و اصطلاحات باید توجه داشته باشد و با گذاشتن نقطه ها، اصلاح دندانه ها و شکل حروف احتمال هر گونه اشتباه را متفی سازد. معمولاً در مواردی که احتمال دارد خواننده در خواندن کلمه یا عبارت با مشکل مواجه شود باید آن را اعراب گذاری کند یا صورت فونتیک آن را در پاورقی ارائه نماید.

در نوشتن اسامی خاص و نام اشخاص یا مکانها به زبان فارسی، سیاست کلی آوانویسی تلفظ اصلی است که برای این کار باید به فرهنگهای معتبر مراجعه و تلفظ اسامی را طبق آنها ضبط کرد. برخی از نامهای بیگانه ضبطهای مانوس و جاافتاده ای دارند که باید همان را رعایت کرد؛ مثلاً تلفظ ارسطو و افلاطون بر تلفظ اریستوتس و پلاتون ترجیح دارد، هر چند که این دو به شکل اصلی نزدیکترند؛ همچنین در ضبط اسامی غیر انگلیسی به زبان انگلیسی مانند طرابلس که تریپولی ضبط می شود یا آلبو که برای حلب به کار می رود، باید به کتب مرجع رجوع کرد و شکل مرسوم آن را نوشت.

پاراگراف بندی، تعیین عنوانها و کدبندی. گاه به دلیل ناآشنایی یا

معمولاً برای این منظور از عبارات کوتاه استفاده می شود.

پیشگفتار. معمولاً در پیشگفتار کتاب، مؤلف از انگیزه تألیف، اهداف آن، شرح چگونگی تألیف، دامنه مطالب کتاب و تعیین مخاطبان سخن می راند. همچنین ممکن است ضمن آن مراتب سپاس و قدردانی خود را نسبت به دست اندرکاران یا همکارانی که به وی در تهیه اثر کمک کرده اند، بیان کند.

اگر شخصی غیر از مؤلف بر کتاب پیشگفتاری بنویسد، بدان تقریظ می گویند. معمولاً مطالب تقریظ در معرفی نویسنده و تعریف و تمجید از اثر یا صاحب اثر است. در آثار ترجمه ای ممکن است مترجم پیشگفتاری بر کتاب بنویسد که معمولاً پیش از پیشگفتار مؤلف قرار می گیرد و حاوی مطالبی در شرح حال مؤلف و شأن وی در بین اقوان خود، نوع اثر و جایگاه آن در بین آثار مشابه و اشاره به سایر آثار مؤلف است. همچنین ممکن است مترجم در باره شیوه ترجمه، مشکلات خاصی که در این امر با آن روبرو بوده، دلیل انتخاب اثر برای ترجمه و رهنمودهای دیگری که برای خواننده لازم می داند مطالبی بنویسد و از برخی اشخاص قدردانی و تشکر کند.

فهرست مطالب. فهرست مطالب آخرین مطلب قبل از متن است (در صورتی که فهرست تصاویر و... موجود نباشد). ممکن است مؤلف خود فهرست مطالب را تنظیم کند یا آن را به ذوق و سلیقه ویراستار واگذارد که پس از ترکیب نهایی متن بهترین شکل را برای این امر برگزیند و یا آنکه مؤلف و ویراستار به اتفاق آن را تنظیم یا جرح و تعدیل کنند. وجود فهرست در کتابهای تخصصی اهمیت بیشتری دارد و باید مفصلتر و دقیقتر باشد.

نشانه های سجاولدی. اصل در نقطه گذاری و اعمال نشانه های

فن آراستن کتاب سابقه ای دیرینه دارد و می توان نمونه های هنری و ماندگار آن را در بین آثار گذشتگان در غالب نسخه های خطی ملاحظه کرد.

ویرایش دوم، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴.

۲. در باره ویرایش، برگزیده مقاله‌های نشر دانش درباره ویرایش، زیر نظر نصرالله پورجوادی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۳.

۳. دومین سمینار زبان فارسی در صدا و سیما، ۲۳ - ۲۵ خرداد ۱۳۷۵، ویرایش احمد سمیعی، تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۱.

۴. نجفی، ابوالحسن؛ غلط ننویسیم؛ تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۰.

با متن است اشاره می‌کند. کتابنامه ممکن است ساده یا توصیفی باشد. در کتابنامه توصیفی نویسنده در باره همه یا برخی از منابع توضیحاتی اضافه می‌کند. در مورد منابع خارجی، مشخصات به همان زبان اصلی باقی می‌ماند.

در تنظیم این مطالب علاوه بر یادداشتهای مربوط به کلاس استاد احمد سمیعی در مرکز نشر دانشگاهی از منابع ذیل استفاده شده است:

۱. ادیب سلطانی، میرشمس‌الدین، راهنمای آماده ساختن کتاب،

همچنین پاورقیهای توضیحی را که تعداد آنها نسبتاً زیاد و مطالب آنها طولانی است بهتر است به انتهای فصل منتقل کرد.

تعیین محل تصاویر، جداول و نمودارها. محل شکل باید به ارجاع آن نزدیک باشد؛ همچنین انطباق شکل با مطلب مربوط به آن در متن، انطباق آن با شرح مربوط بدان، ترتیب اجزای آن، شماره‌بندی آن، ذکر منبع، ... از دیگر مواردی است که مد نظر قرار می‌گیرد. کتابنامه در کتابنامه معمولاً نویسنده به تمام یا بخشی از منابعی که در ارتباط

معرفی کتابهایی در زمینه ویرایش

املا؛ تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰.

۲۰. طوسی، بهرام؛ هنر نوشتن؛ تهران: مرکز مدارک علمی مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، چاپ چهارم، ۱۳۵۴.

۲۱. هنر نوشتن و مهارتهای مقاله‌نویسی؛ مشهد: نشر و کتاب فزخ، چاپ پنجم، ۱۳۶۵.

۲۲. عماد افشار، حسین؛ آیین درست‌نویسی، (دفتر نخست)، شیوه خط و املا فارسی؛ تهران: علوم ارتباطات اجتماعی، ۱۳۴۹.

۲۳. فرشیدورد، خسرو؛ املا فارسی و نشانه‌گذاری؛ تهران: انتشارات وحید، ۱۳۵۲.

۲۴. قزوینی، محمد؛ قواعد و ضوابط چاپ کتاب؛ تهران: انتشارات کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۳.

۲۵. منشورات المجمع العلمي الاسلامی؛ قواعد الاملا و رسم الخط العربی؛ تهران: ۱۴۰۱ ه. ق.

۲۶. گلین، محمد؛ کتابشناسی زبان و خط؛ تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۳۵۶.

۲۷. مبشری، اسدالله؛ تراز یا روش نویسندگی؛ تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۹.

۱۱. پورجوادی، نصرالله (زیر نظر)؛ برگزیده مقاله‌های نشر دانش (۱)، درباره ویرایش؛ تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۵.

۱۲. جهانشاهی، ایرج؛ راهنمای نویسنده و ویراستار؛ تهران: شورای کتاب کودک، ۱۳۶۰.

۱۳. حوی، عباس؛ مراجع و بهره‌گیری از آنها؛ تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۳۵۶.

۱۴. خدادوست، طاهره؛ تحقیق، مأخذشناسی و گزارش‌نویسی؛ دانشگاه تهران، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، ۱۳۴۹.

۱۵. دارایی، بهین؛ دستور نگارش فارسی؛ تهران: انتشارات مدرسه عالی دختران، ۱۳۵۳.

۱۶. ———؛ اشتقاق و املا در فارسی؛ تهران: انتشارات مدرسه عالی دختران، ۱۳۵۰.

۱۷. دوانی، علی؛ هنر نویسندگی یا رهنمودی برای نویسندگان، گویندگان و خوانندگان؛ تهران: انتشارات میقات، ۱۳۶۱.

۱۸. سمیعی، احمد؛ آیین نگارش؛ تهران: مرکز نشر دانشگاهی، چاپ اول، ۱۳۶۶.

۱۹. شعار، جعفر؛ فرهنگ املا، با مقدمه‌ای درباره روش و قواعد

۱. آریان‌پور، امیرحسین؛ پژوهش؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۲.

۲. ———؛ متدولوژی تحقیق و مأخذشناسی؛ تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه علوم اداری، ۱۳۳۴.

۳. احمدی بیرجندی، احمد؛ بحثی در انشا و نویسندگی؛ مشهد: انتشارات کتابفروشی باستان، ۱۳۴۹.

۴. ———؛ بحثی در ادبیات فارسی؛ مشهد: انتشارات دانشسرای تحصیلی مشهد (شماره ۸)، ۱۳۵۳.

۵. ادیب‌پور، عبدالله؛ فرهنگ نشانه‌های اختصاری؛ تهران: ۱۳۵۳.

۶. ادیب سلطانی، میرشمس‌الدین، درآمدی بر چگونگی شیوه خط فارسی؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۴.

۷. انوری، حسن و هوشنگ ارژنگی؛ آیین نگارش مقدماتی؛ تهران: انتشارات پیام، ۱۳۶۵.

۸. ———؛ آیین نگارش پیشرفته؛ تهران: انتشارات پیام، ۱۳۶۵.

۹. اوستا، مهرداد؛ روش تحقیق در دستور زبان فارسی و شیوه نگارش؛ تهران: بی‌تا.

۱۰. بنگاه ترجمه و نشر کتاب؛ آیین‌نامه انتشاراتی بنگاه ترجمه و نشر کتاب؛ تهران: بی‌تا.

گزارش مختصری درباره کتابشناسی توصیفی کتب دانشگاهی در علوم تربیتی

محمد آرمند

عضو هیأت علمی سازمان «سمت»

برنامه‌ریزی، (در گرایشهای مختلف رشته علوم تربیتی)؛

- اصطلاحنامه آموزش و پرورش (تهیه شده به وسیله مرکز اسناد و مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی)؛

- نظام رده بندی دهدهی دیویی؛

- نظام رده بندی کتابخانه کنگره؛

- اصطلاحنامه یونسکو.

در مرحله بعد کتابهای شناسایی شده با همکاری تنی چند از اساتید و صاحب نظران گزینش و موضوع بندی شده است که در اینجا فهرست موضوعی و چند کتاب مهم درسی در هر موضوع به شرح ذیل آورده می شود.

تاریخ آموزش و پرورش

- الماسی، علیمحمد؛ تاریخ آموزش و پرورش اسلام و ایران؛ تهران: نشر دانش امروز، ۱۳۷۱، ۴۴۷ صفحه.

- راوندی، مرتضی؛ سیر فرهنگ و تاریخ تعلیم و تربیت در ایران و اروپا؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۷، ۳۱۸ صفحه.

- ضمیمی، محمدعلی؛ تاریخ آموزش و پرورش ایران و اسلام؛ شیراز: رهگشا، ۱۳۷۲، ۲۵۶ صفحه.

- صدیق، عیسی؛ تاریخ فرهنگ ایران از آغاز تا زمان حاضر؛ تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۹، ۵۸۲ صفحه.

فلسفه آموزش و پرورش

- نلر، جورج فردریک؛ آشنایی با فلسفه آموزش و پرورش؛ ترجمه فریدون بازرگان، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۶، ۱۳۷ صفحه.

- شریعتمداری، علی؛ اصول و فلسفه تعلیم و تربیت؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۷، ۲۷۱ صفحه.

- شعاری نژاد، علی اکبر؛ فلسفه

تفاوت عمده کتابشناسی حاضر علاوه بر جدید بودن آن معرفی کتابهایی است که به عنوان منبع درسی و کمک درسی می توانند در دانشگاهها استفاده شوند.

تربیتی و روانشناسی که اولین شماره آن در سال ۱۳۷۰ به وسیله مؤسسه تحقیقات تربیتی دانشگاه تربیت معلم منتشر شده است و منبع ارزشمند دیگری با عنوان اطلاعات علوم تربیتی از سوی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران منتشر می شود که تاکنون ۹ شماره از آن به چاپ رسیده است. در این دو نشریه مقالات و کتابهایی که در زمینه علوم تربیتی به چاپ رسیده اند معرفی می شوند:

در کلیه منابع مذکور به طور کلی کتابها و مقالات چاپ شده در زمینه علوم تربیتی معرفی شده است، تفاوت عمده کتابشناسی حاضر علاوه بر جدید بودن آن معرفی کتابهایی است که به عنوان منبع درسی و کمک درسی می توانند در دانشگاهها استفاده شوند؛ در اصل کتابشناسی حاضر نوعی کتابشناسی گزیده به شمار می رود.

شیوه تهیه و تدوین کتابشناسی

در تهیه کتابشناسی مذکور در مرحله اول کتابهای درسی و کمک درسی دانشگاهی با مراجعه به کتابشناسیها، نشریات و کتابخانه ها شناسایی شده که تاکنون به ۴۶۰ عنوان رسیده است، سپس فهرست موضوعی با استفاده از منابع ذیل و نظر چند تن از صاحب نظران تهیه شده است:

- سرفصلهای مصوب شورای عالی

هدف از تدوین این کتابشناسی معرفی منابع دانشگاهی (درسی و کمک درسی) به استادان، محققان و دانشجویان است. گسترش روزافزون مراکز آموزش عالی در نقاط مختلف کشور از یکسو و انتشار کتب متعدد در رشته علوم تربیتی از سوی دیگر ایجاب می کند منابع و مآخذ دانشگاهی این رشته به طور منظم شناسایی و به علاقه مندان معرفی شود.

در این مقاله به طور خلاصه سابقه کار، شیوه تهیه کتابشناسی فوق و ویژگیهای آن و فهرست تعدادی از کتب درسی دانشگاهی مهم در باره هریک از موضوعات رشته علوم تربیتی آورده شده است.

سابقه موضوع

اولین کتابشناسی در زمینه آموزش و پرورش در ایران در سال ۱۳۴۴ با عنوان کتابشناسی آموزش و پرورش به وسیله حسین بنی آدم و کتابشناسی دیگری در سال ۱۳۴۶ با عنوان فهرست کتابهای روانشناسی و تعلیم و تربیت به وسیله دکتر ابراهیم هاشمی تهیه و منتشر شده است. سومین کتابشناسی نیز با عنوان فهرست مشترک کتابهای آموزش و پرورش به وسیله دکتر مسعوده فضل‌ی تهیه و در سال ۱۳۶۲ از سوی مرکز نشر دانشگاهی به چاپ رسیده است. در کتابشناسی اخیر علاوه بر مشخصات کتابها، در باره مطالب هر کتاب نیز توضیحی مختصر ارائه شده است. علاوه بر کتابشناسیهای فوق اخیراً فعالیتهای دیگری نیز در زمینه معرفی کتابها صورت گرفته و دو نشریه در این زمینه منتشر می شود که عبارتند از: سالنامه نمایه هاو چکیده های علوم

آموزش و پرورش؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۵، ۳۳۸ صفحه.
- نیکزاد، محمود؛ کلیات فلسفه تعلیم و تربیت؛ تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۷۱، ۱۹۲ صفحه.
- نقیب زاده، میرعبدالحسین؛ نگاهی به فلسفه آموزش و پرورش؛ تهران: طهوری، ۱۳۶۸، ۲۰۶ صفحه.

تعلیم و تربیت اسلامی

- باقری، خسرو؛ نگاهی دوباره به تربیت اسلامی؛ تهران: مدرسه، ۱۳۶۸؛ ۱۹۶ صفحه.
- احمدی، سید احمد؛ اصول و روشهای تربیت در اسلام؛ اصفهان: جهاد دانشگاهی، ۱۳۶۴، ۳۱۳ صفحه.
- شریعتمداری، علی؛ تعلیم و تربیت اسلامی؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۷، ۲۵۰ صفحه.
- قطب، محمد؛ روش تربیتی اسلام؛ ترجمه محمد مهدی جعفری، شیراز: دانشگاه شیراز، ۱۳۷۵، ۲۶۵ صفحه.

مبانی و اصول آموزش و پرورش

- شکوهی، غلامحسین؛ مبانی و اصول آموزش و پرورش؛ مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹، ۲۵۳ صفحه.
- شریعتمداری، علی؛ اصول تعلیم و تربیت؛ تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۵، ۱۳۱ صفحه.
- هوشیار، محمد باقر؛ اصول آموزش و پرورش، طرح اصول؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۴۷.
- تقی پور ظهیر، علی؛ اصول و مبانی آموزش و پرورش؛ تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۶۹، ۲۷۶ صفحه.
- موریس، دبس؛ مراحل تربیت؛ ترجمه علیمحمد کاردان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چ ۹، ۱۳۷۳، ۲۰۸ ص.

آموزش و پرورش پیش دبستانی

- سی فلت، کارل و باربوز. نیتا؛ آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی؛ ترجمه سوسن سیف، تهران: انتشارات دانشگاه الزهراء، ۱۳۷۲، ۳۳۵ صفحه.

- کول، ونیتا؛ برنامه آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان؛ ترجمه فرخنده مفیدی، تهران: سمت، ۱۳۷۴، ۲۹۰ صفحه.

- حقدان، محمدعلی؛ اصول و برنامه ریزی آموزش و پرورش پیش دبستانی؛ تهران: خدمات آموزشی کودکان، ۱۳۷۴، ۲۶۴ صفحه.

- مفیدی، فرخنده؛ مدیریت مراکز پیش دبستانی؛ تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۲، ۲۰۸ صفحه.

- مفیدی، فرخنده؛ آموزش و پرورش پیش دبستانی و دبستانی؛ تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲، ۲۰۴ صفحه.

آموزش و پرورش در دوره ابتدایی
- بازرسان سلطنتی انگلستان؛ آموزش و پرورش ابتدایی؛ ترجمه قاسم قاضی، تهران: جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، ۱۳۷۵، ۲۱۵ صفحه.

- ندیمی، محمد تقی و محمد حسین بروج؛ آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه؛ تهران: ۱۳۷۱، ۳۵۲ صفحه.

- لاگهید، مارلن ای و رسپور، آدریان؛ توسعه کمی و بهبود کیفی آموزش ابتدایی در کشورهای در حال توسعه؛ ترجمه سید جعفر سجادی و حسین محمد علیزاده هنجی، تهران: مدرسه، ۱۳۷۱، ۴۶۷ صفحه.

- خوزه، لوئیس و گارسیا کوریدو؛ آموزش ابتدایی در آستانه قرن بیست و یکم؛ ترجمه نوروز علی مهدی پور؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۴، ۳۱۳ صفحه.

آموزش و پرورش در دوره راهنمایی و متوسطه

- کالاهان، جوزوف اف؛ آموزش در دوره متوسطه؛ ترجمه جواد طهوریان، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۸، ۵۰۱ صفحه.

- شریعتمداری، علی؛ جامعه و تعلیم و تربیت، مبانی تربیت جدید؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۲، ۲۶۴ صفحه.

- ندیمی، محمد تقی و محمد حسین بروج؛ همان مأخذ.

آموزش فنی - حرفه‌ای

- گروه مؤلفان؛ روندها و توسعه

آموزش فنی و حرفه‌ای؛ ترجمه ابوالقاسم ملکی شمس آبادی، تهران: مرکز یونسکو در ایران و جهاد سازندگی، ۱۳۷۴، ۱۵۲ صفحه.

- گروه مؤلفان؛ مدیریت آموزش فنی و حرفه‌ای؛ ترجمه محسن حکیمی، تهران: جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۴، ۱۵۰ صفحه.

- گادفری، مارتین؛ ارزیابی نظامهای آموزش فنی - حرفه‌ای؛ ترجمه فریده مشایخ، آموزش و پرورش (ضمن خدمت)، ۱۳۷۴، ۱۵۶ صفحه.

آموزش بزرگسالان

- صباغیان، زهرا؛ روشهای سواد آموزی بزرگسالان، تعلیم مهارتهای خواندن و نوشتن؛ تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۴، ۲۳۷ صفحه.

- برجون، پال؛ فلسفه‌ای برای آموزش بزرگسالان؛ ترجمه ع. بهبهانیان، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۵۹، ۲۷۹ صفحه.

- لیسند، آجستا و آنتون جانسون؛ سوادآموزی بزرگسالان در جهان سوم، بررسی هدفها و راهبردها؛ ترجمه مرتضی مشتاق، تهران: مدرسه، ۱۳۷۱، ۱۷۶ صفحه.

- لاول، برنارد؛ حافظه و یادگیری؛ روشهای نوین در آموزش بزرگسالان؛ ترجمه غلامرضا احمدی؛ تهران: ققنوس، ۱۳۶۶، ۳۷۴ صفحه.

مدیریت آموزشی

- علاقه‌بند، علی؛ مقدمات مدیریت آموزشی؛ تهران: بعثت، ۱۳۷۱.

- علاقه‌بند، علی؛ مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی؛ تهران: بعثت، ۱۳۷۳، ۲۰۰ صفحه.

- شیرازی، علی؛ مدیریت آموزشی؛ مشهد: جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۳، ۳۸۳ صفحه.

- قرائی مقدم، امان‌الله؛ مدیریت آموزشی؛ تهران: ابجد، ۱۳۷۵، ۲۱۰ صفحه.

- میرکمالی، محمد؛ رهبری و مدیریت آموزشی؛ تهران: رامین، ۱۳۷۳، ۲۸۰ صفحه.

نظارت و راهنمایی آموزشی

- آجسون، کیتا ا. گال و مردیت

رامین؛ نظارت و راهنمایی تعلیماتی؛ تهران: کمال تربیت، ۱۳۷۵، ۲۵۸ صفحه.

- وایلز، جان و باندی جوزف؛ نظارت در مدیریت برنامه‌ریزی و راهنمایی تعلیماتی؛ ۲ جلد، ترجمه محمد رضا بهرنگی، تهران: مترجم، ۱۳۷۲، ج ۱، ۱۱۶ صفحه و ج ۲، ۲۴۶ صفحه.

آموزش و پرورش تطبیقی
- فرجاد، محمد علی؛ آموزش و پرورش تطبیقی؛ ۲ جلد، تهران: رشد، ۱۳۷۴، ۴۲۶ صفحه.
- کوئی، لوتان؛ آموزش و پرورش تطبیقی؛ ترجمه محمد یمنی، تهران: سمت، ۱۳۷۴، ۴۵۳ صفحه.
- آقازاده، احمد؛ آموزش و پرورش تطبیقی؛ تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲.

- وکسلارد، الکساندر؛ مقایسه روشها و مسائل تربیتی؛ ترجمه سیف‌الله بهاری و احمد بیانی، تهران: گوتنبرگ، ۱۳۵۸، ۲۰۸ صفحه.

مسائل آموزش و پرورش
- معیری، محمد طاهر؛ مسائل آموزش و پرورش؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۴، ۲۹۴ صفحه.
- توما، ژان؛ مسائل جهانی آموزش و پرورش؛ ترجمه احمد آقازاده، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۹، ۱۶۸ صفحه.

- کومز، فیلیپ؛ بحران جهانی آموزش و پرورش، چشم‌انداز آن در دهه هشتاد؛ ترجمه فریده آل آقا، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، ۱۳۷۴، ۵۰۸ صفحه.

برنامه‌ریزی آموزشی
- فیوضات، یحیی؛ مبانی برنامه‌ریزی آموزشی؛ تهران: ویرایش، ۱۳۷۳، ۲۵۳ صفحه.
- گلابی، سیاوش؛ پژوهش در برنامه‌ریزی آموزشی؛ تهران: فردوس، ۱۳۷۰، ۲۱۱ صفحه.
- گروه مشاوران یونسکو، فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی؛ ترجمه فریده

مشایخ، تهران: مدرسه، ۱۳۷۲، ۱۶۸ صفحه.

- پور ظهیر، تقی؛ مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی آموزشی و درسی؛ تهران: آگاه، ۱۳۷۱، ۲۳۲ صفحه.
- پروند، محمدحسن؛ مقدمات برنامه‌ریزی آموزشی و درسی؛ تهران: صحیفه، ۱۳۷۱، ۲۳۵ صفحه.

برنامه‌ریزی درسی
- ارنشتاین، آلی سی و فرانسیس پی هانکینس؛ مبانی فلسفی، روانشناختی و اجتماعی برنامه درسی؛ ترجمه سیاوش خلیلی شورینی، تهران: یادواره کتاب، ۱۳۷۳، ۲۰۰ صفحه.
- هاوارد نیکلس، ادی؛ راهنمای عملی برنامه‌ریزی درسی؛ ترجمه داریوش دهقان، تهران: قدیانی، ۱۳۶۳، ۱۶۰ صفحه.

- سیلور، جی کالین، الکساندر، ویلیام ام. لوئیس آرتورجی؛ برنامه‌ریزی درسی برای تدریس و یادگیری بهتر؛ ترجمه غلامرضا خوی نژاد، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۲، ۶۱۸ صفحه.
- لوی، الف؛ برنامه‌ریزی درسی مدارس؛ ترجمه فریده مشایخ، تهران: مدرسه، ۱۳۷۴، ۸۸ صفحه.

راهنمایی و مشاوره
- اردبیلی، یوسف؛ اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش؛ تهران: بعثت، ۱۳۷۲، ۴۰۳ صفحه.

- نیکزاد، محمود و علی اکبر مهرآرا؛ زمینه راهنمایی و مشاوره در تعلیم و تربیت؛ تهران: کیهان، ۱۳۷۳، ۳۰۳ صفحه.

- شریفی، حسن پاشا و سید مهدی حسینی؛ اصول و روشهای راهنمایی و مشاوره؛ تهران: رشد، ۱۳۷۳، ۲۲۷ صفحه.

- حسینی، سید مهدی؛ راهنمایی تحصیلی و سیستمهای مختلف آن؛ تهران: رشد، ۱۳۷۰، ۲۸۵ صفحه.
- حسینی، سید مهدی؛ اصول راهنمایی حرفه‌ای؛ تهران: ۱۳۵۶، ۲۷۱ صفحه.

- شفیع‌آبادی، عبدالله؛ راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای و نظریه‌های انتخاب شغل؛ تهران: رشد، ۱۳۵۹، ۲۹۹ صفحه.

- شفیع‌آبادی، عبدالله و غلامرضا ناصری؛ نظریه‌های مشاوره و روان-درمانی؛ تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۳، ۳۳۶ صفحه.

- گیبسون، رابرت و میشل ماریان؛ مبانی مشاوره و راهنمایی؛ ترجمه باقر ثنائی و همکاران، تهران: ویراستار، ۱۳۷۳، ۳۳۷ صفحه.
- رژه گال؛ اصول راهنمایی در آموزش و پرورش؛ همراه با طرح لائزون والون، ترجمه علیمحمد کاردان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۱، ۳۱۹ ص.

آموزش و پرورش کودکان استثنایی
- میلانی فر، بهروز؛ روانشناسی کودکان و نوجوانان استثنایی؛ تهران: قومس، ۱۳۷۰، ۳۲۷ صفحه.
- افروز، غلامعلی؛ مقدمه‌ای بر روانشناسی و آموزش و پرورش کودکان استثنایی؛ تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۶۴، ۲۶۰ صفحه.

- کله، پیترو و ناچان لور؛ روشها و راهبردها در تعلیم و تربیت کودکان استثنایی؛ ترجمه فرهاد ماهر، تهران: نشر قومس، ۱۳۷۲، ۵۴۰ صفحه.
- کاسمن، جیمز ام و دانیل، پی گالاها؛ کودکان استثنایی؛ ۲ جلد، ترجمه فرهاد ماهر، تهران: رشد، ۱۳۷۱، ۴۵۴ صفحه و ۱۳۷۲، ۹۸۴ صفحه.

- فتح‌الدین، محمود و شکوه نوایی نژاد؛ آموزش و مشاوره کودکان استثنایی؛ تهران: دانشگاه تربیت معلم، ۳۲۰ صفحه.

روانشناسی تربیتی
- سیف، علی‌اکبر؛ روانشناسی پرورشی؛ تهران: آگاه، ۱۳۷۴، ۶۹۲ صفحه.

- پارسا، محمد؛ روانشناسی تربیتی؛ تهران: سخن، ۱۳۷۴، ۳۶۴ صفحه.

- بیلر، رابرت؛ کاربرد روانشناسی و آموزش؛ ۲ جلد، ترجمه پروین کدیور،

تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۱، ۴۱۶ صفحه و ۱۳۷۳، ۴۲۸ صفحه.

- گسیج، بنتال و دیوید برلازیه؛ روانشناسی تربیتی؛ ترجمه غلامرضا خوی نژاد و دیگران، مشهد، نشر پاژ، ۱۳۷۴، ۹۹۱ صفحه.

- مقدم، بدری؛ کاربرد روانشناسی در آموزشگاه؛ تهران: سروش، ۱۳۶۶، ۲۵۸ صفحه.

- شریعتمداری، علی؛ روانشناسی تربیتی؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۴، ۵۴۰ صفحه.

- پیمازه، ژان؛ روانشناسی و دانش آموزش و پرورش: ترجمه علیمحمد کاردان، تهران: انتشارات دانشگاه، تهران ۱۳۷۱، ۲۱۵ ص.

روانشناسی یادگیری

- شعاری نژاد، علی اکبر؛ روانشناسی یادگیری و کاربرد آن در آموزش؛ تهران: توس، ۱۳۶۲، ۴۲۳ صفحه.

- گانیه، رابرت؛ شرایط یادگیری؛ ترجمه جعفر نجفی زند، تهران: رشد، ۱۳۶۸، ۴۴۶ صفحه.

- هرلنگان، بی. آر؛ مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری؛ جلد اول، ترجمه علی اکبر سیف، فرهنگ معاصر، ۱۳۷۱، ۳۴۲ صفحه.

- هیگارد، باور؛ نظریه‌های یادگیری؛ جلد اول، ترجمه محمد تقی براهنی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۱، ۵۲۸ صفحه.

- شهرآرا، مهرناز؛ روانشناسی یادگیری کودک و نوجوان؛ تهران: رشد، ۱۳۷۲، ۱۷۸ صفحه.

اختلالات و ناتوانیهای یادگیری

- والاس، جerald؛ ناتوانیهای یادگیری، مفاهیم و ویژگیها؛ ترجمه م. تقی منش طوسی، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۰، ۶۵۵ صفحه.

- فریار، اکبر و فریدون رخشان؛ ناتوانیهای یادگیری، اصول نظری، تشخیص و راهبردهای آموزشی؛ تهران: میترا، ۱۳۶۳، ۳۰۷ صفحه.

- سیف، سوسن؛ ناتوانیهای یادگیری؛ تهران: نور فاطمه، ۱۳۷۵، ۲۵۲ صفحه.

- نادری، عزت‌الله و مریم سیف

نراقی؛ اختلالات یادگیری؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۴، ۱۵۹ صفحه.

روانشناسی رشد

- سیف، سوسن و دیگران؛ روانشناسی رشد (۱)؛ تهران: سمت، ۱۳۷۴، ۳۵۲ صفحه.

- دفتر همکاری حوزه و دانشگاه؛ روانشناسی رشد با نگرش به منابع اسلامی؛ ۲ جلد، تهران: سمت، ج ۱، ۱۳۷۴، ۵۲۲ صفحه و ج ۲، ۱۳۷۵.

- احدی، حسن و نیکچهره محسنی؛ روانشناسی رشد: مفاهیم بنیادی روانشناسی نوجوانی و جوانی؛ تهران: رشد، ۱۳۷۰، ۲۸۴ صفحه.

- ماسن، پاول هنری و دیگران؛ رشد و شخصیت کودک؛ ترجمه مهشید یاسایی، تهران: نشر مرکز، ۱۳۷۰، ۶۶۴ صفحه.

- منصور، محمود؛ روانشناسی ژنتیک؛ تهران: چهر، ۱۳۵۶، ۲۷۷ صفحه.

- احدی، حسن و شکوه بنی جمالی؛ روانشناسی رشد: مفاهیم بنیادی در روانشناسی رشد کودک؛ تهران: چاپ و نشر بنیاد، ۱۳۶۹.

- شعاری نژاد، علی اکبر؛ روانشناسی رشد؛ اطلاعات، ۱۳۷۲، ۶۳۲ صفحه.

- پارسا، محمد؛ روانشناسی رشد کودک و نوجوان؛ تهران: بعثت، ۱۳۷۱، ۲۶۰ صفحه.

روشها و فنون تدریس

- شعبانی، حسن؛ مهارتهای آموزش و پرورش (روشها و فنون تدریس)؛ تهران: سمت، ۱۳۷۴، ۴۲۶ صفحه.

- صفوی، امان‌الله؛ کلیات روشها و فنون تدریس؛ تهران: نشر معاصر، ۱۳۷۰، ۴۰۱ صفحه.

- کوهن، لوئیز و لارنس مانیون؛ راهنمای عملی تدریس؛ ترجمه فاطمه شاکری و هما افراخته، مشهد: جهاد دانشگاهی دانشگاه مشهد، ۱۳۷۲، ۳۶۳ صفحه.

- اسمیت، فیلیپ و گوردون هولفیش؛ تفکر منطقی روش تعلیم و تربیت؛ ترجمه علی شریعتمداری، تهران: سمت، ۱۳۷۴، ۴۲۶ صفحه.

- بروس، جویس، ویل مارشائو

بورلی شاورز؛ الگوهای تدریس؛ ترجمه محمد رضا بهرنگی، تهران: مترجم، ۱۳۷۴، ۴۳۱ صفحه.

تکنولوژی آموزشی

- احسديان، محمد؛ مقدمات تکنولوژی آموزشی؛ تهران: نشر و تبلیغ بشری، ۱۳۷۲، ۲۲۴ صفحه.

- فردانش، هاشم؛ مبانی نظری تکنولوژی آموزشی؛ تهران: سمت، ۱۳۷۳، ۲۱۰ صفحه.

- کنعانی، مسعود و مهیندخت علی اکبر تهرانی؛ مقدمه‌ای بر تکنولوژی آموزشی؛ خراسان، ۱۳۷۱، ۲۴۸ صفحه.

- حمصی، فردوس و شهیندخت عالی؛ تکنولوژی آموزشی؛ اصفهان: امیرکبیر (شعبه اصفهان)، ۱۳۷۱، ۲۲۷ صفحه.

- علی آبادی، خدیجه؛ مقدمات تکنولوژی آموزشی، تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲، ۲۵۳ صفحه.

- ویستج، واترای؛ تکنولوژی آموزشی؛ ترجمه ایرج اعتماد، شیراز: رهگشا، ۱۳۷۳.

- نعمتی، سید هاشم؛ مقدمات تکنولوژی آموزشی؛ مشهد: جهاد دانشگاهی، ۱۳۶۸، ۱۲۸ صفحه.

طراحی نظامها و پیامهای آموزشی

- سینتیایی. لشین، جولین پولاک و چارلز ام. رایگلوث؛ راهبردها و فنون طراحی آموزشی؛ ترجمه هاشم فردانش، تهران: سمت، ۱۳۷۴، ۳۵۸ صفحه.

- رخشان، فریدون؛ طراحی و تحلیل نظامهای آموزشی؛ تبریز: نیما، ۱۳۶۶، ۲۲۵ صفحه.

- گانیه، رابرت، ام؛ اصول طراحی آموزشی؛ ترجمه خدیجه علی آبادی، تهران: دانا، ۱۳۷۴، ۵۲۸ صفحه.

- یغما، عادل؛ طراحی آموزشی؛ تهران: مدرسه، ۱۳۷۲، ۱۱۲ صفحه.

تولید و کاربرد مواد و رسانه‌های آموزشی

- یغما، عادل؛ وسایل کمک - آموزشی؛ شناخت، کاربرد و تولید؛

تهران: دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی درسی، ۱۳۶۷، ۱۹۵ صفحه.

- هراتی، محمد مهدی؛ تهیه مواد و کارافزارهای آموزشی؛ تهران: مدرسه، ۱۳۶۹، ۱۰۸ صفحه.

- ذوفن، شهناز و خسرو لطفی‌پور؛ کاربرد مواد آموزشی: رسانه‌های آموزشی برای معلم؛ ۲ جلد، تهران: وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۶۵.

- رشیدپور، ابراهیم؛ آموزش سمعی و بصری؛ ۲ جلد، ج ۱، تهران: شرکت سهامی گهر، ۱۳۴۸، ۱۳۸ صفحه و ج ۲، تهران: چاپخانه اطلس، ۱۳۵۵.

آموزش برنامه‌ای

- امیر تیموری، محمدحسن؛ تدوین متون آموزش برنامه‌ای؛ تهران: اساطیر، ۱۳۷۰، ۲۳۴ صفحه.

روشهای تحقیق در آموزش و پرورش - بست، جان؛ روشهای تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری؛ ترجمه حسن پاشا شریفی و نرگس طالقانی، تهران: رشد، ۱۳۷۳، ۵۵۳ صفحه.

- دلاور، علی؛ روشهای تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی؛ تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲، ۴۴۸ صفحه.

- ون دین، دنو بالدبی؛ مبانی پژوهش در علوم تربیتی (و سایر زمینه‌های وابسته)؛ ترجمه جعفر نجفی‌زند، تهران: قومس، ۱۳۷۳، ۶۲۴ صفحه.

- نادری، عزت‌الله و مریم سیف نراقی؛ روشهای تحقیق در علوم انسانی با تأکید بر علوم تربیتی؛ تهران: بدر، ۱۳۷۳، ۲۸۰ صفحه.

روشهای آماری در آموزش و پرورش - شیولسون، ریچارد؛ استدلال آماری در علوم رفتاری؛ ۲ جلد، ترجمه و نگارش علیرضا کیامنش، تهران: جهاد دانشگاهی، ج ۱، ۱۳۷۰، ۳۶۴ صفحه و ج ۲، ۶۳۲ صفحه.

- استانلی، جولین و جین گلاس؛ آمار توصیفی در روانشناسی و علوم تربیتی؛ ترجمه مهتاش اسفندیاری و جمال عابدی، تهران: مدرسه عالی پارس، ۱۳۵۷، ۳۲۵ صفحه.

- استانلی، جولین و جین گلاس؛ روشهای آماری در تعلیم و تربیت و روانشناسی؛ ترجمه مهتاش اسفندیاری و جمال عابدی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۸، ۴۴۴ صفحه.

- کوهن، لوئیس و میشل هالیدی؛ روشهای آماری در علوم تربیتی و تربیت بدنی؛ ترجمه علی دلاور، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۲، ۲۸۶ صفحه.

- دلاور، علی؛ روشهای آماری در روانشناسی و علوم تربیتی؛ تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲، ۵۴۷ صفحه.

- هومن، حیدرعلی؛ استنباط آماری در پژوهش رفتاری؛ تهران: نشر زمان، ۱۳۷۳، ۵۷۶ صفحه.

سنجش و اندازه‌گیری در علوم تربیتی - سیف، علی اکبر؛ روشهای اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی؛ تهران: نشر دوران، ۱۳۷۲، ۲۲۴ صفحه.

- لطف‌آبادی، حسین؛ سنجش و اندازه‌گیری در علوم تربیتی و روانشناسی؛ تهران: سمت، ۱۳۷۵، ۴۵۶ صفحه.

- نادری، عزت‌الله و مریم سیف نراقی؛ سنجش و اندازه‌گیری و بنیادهای تحلیلی ابزارهای آن در علوم تربیتی و روانشناسی؛ تهران: معین، ۱۳۷۱، ۱۷۷ صفحه.

- نوروزی، ابوالقاسم؛ مقدمه‌ای بر سنجش و اندازه‌گیری در علوم تربیتی؛ تهران: آوای نور، ۱۳۷۴، ۲۰۴ صفحه.

ارزشیابی آموزشی

- ولف، ریچارد؛ ارزشیابی آموزشی (مبانی سنجش و توانایی و بررسی برنامه)؛ ترجمه علیرضا کیامنش، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۱، ۲۸۴ صفحه.

- هومن، حیدرعلی؛ زمینه ارزشیابی برنامه‌های آموزشی؛ تهران: پارسا، ۱۳۷۵، ۲۷۲ صفحه.

- کیامنش، علیرضا؛ روشهای ارزشیابی آموزشی؛ تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۳، ۲۴۴ صفحه.

- بازرگان، عباس؛ مقدمه‌ای بر ارزیابی آموزشی و الگوهای آن؛

همدان: دانشگاه بوعلی سینا، ۱۳۵۷، ۷۲ صفحه.

سازمان و قوانین آموزش و پرورش - صافی، احمد؛ سازمان و قوانین آموزش و پرورش ایران؛ تهران: سمت، ۱۳۷۳، ۲۷۳ صفحه.

- معاونت حقوقی، امور مجلس و هماهنگی امور استانها؛ مجموعه قوانین و مقررات وزارت آموزش و پرورش؛ تهران: مدرسه، ۱۳۷۴.

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش - علاقه‌بند، علی؛ جامعه‌شناسی آموزش و پرورش؛ تهران: بعثت، ۱۳۷۲، ۱۹۷ صفحه.

- عسگریان، مصطفی؛ جامعه‌شناسی آموزش و پرورش؛ تهران: قومس، ۱۳۶۸، ۱۶۶ صفحه.

- فرجاد، محمدحسین؛ جامعه‌شناسی آموزش و پرورش؛ تهران: بدر، ۱۳۶۳، ۲۰۷ صفحه.

- گلشن فومنی، محمد رسول؛ جامعه‌شناسی آموزش و پرورش؛ تهران: شیفته، ۱۳۷۳، ۳۰۷ صفحه.

- ایور، موریش؛ درآمدی بر جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت؛ ترجمه غلامعلی سرمد، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۳، ۳۲۸ صفحه.

روانشناسی اجتماعی در تعلیم و تربیت - کریمی، یوسف؛ روانشناسی اجتماعی آموزش و پرورش؛ تهران: نشر ویرایش، ۱۳۷۳، ۲۷۱ صفحه.

مبانی مالی و اقتصاد آموزش و پرورش - صالحی، داوود؛ مبانی امور مالی و بودجه در آموزش و پرورش؛ تهران: سمت، ۱۳۷۵، ۳۰۸ صفحه.

- علوی طبری، سید حسین؛ اصول بودجه دولتی، مبانی امور مالی و تنظیم بودجه در آموزش و پرورش؛ تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۷۲.

- عمادزاده، مصطفی؛ مباحثی در اقتصاد آموزش و پرورش؛ اصفهان: جهاد دانشگاهی، ۱۳۶۹، ۱۸۳ صفحه.

ادامه در صفحه ۲۶

معرفی و نقد کتاب

نقد و نظری بر کتاب

«جغرافیای سیاسی خاورمیانه و شمال آفریقا»

محسن مدیرشانه‌چی

مدیر پژوهشی «سمت»

جغرافیای سیاسی خاورمیانه و شمال آفریقا؛ تألیف آلاسدر درایسدل و جرالده اچ. بلیک؛ ترجمه دژ میرحیدر (مهاجرانی)، تهران: انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، چاپ اول، ۱۳۶۹، ۴۹۳ ص. (ده+۴۸۳)

یکی از آثار معتبر و مشترک در حوزه‌های سیاست و جغرافیا که در سالهای اخیر به لحاظ محتوا و ارزش کار نویسندگان آن و برخورداری از وجهه‌ای آکادمیک و تحلیلی مورد توجه قرار گرفته است، کتاب جغرافیای سیاسی خاور میانه و شمال آفریقا اثر آلاسدر درایسدل و جرالده بلیک است. آنچه در ترجمه کتابی در حوزه جغرافیا آن هم از سوی یکی از استادان و صاحب‌نظران این علم بیش از هر چیز اهمیت می‌یابد، درستی و رسایی نامها، اصطلاحات و اعلام جغرافیایی و ضبط صحیح آنهاست. متأسفانه در ترجمه این کتاب، به رغم زحمات قابل تقدیر مترجم در برگردان اثر، این موضوع کمتر مورد توجه قرار گرفته است و خواننده کتاب با واژگانی نامأنوس، نادرست و نامفهوم روبرو می‌شود.

در این مختصر، با فرض صحت و انطباق ترجمه با متن اصلی، صرفاً برخی از اغلاط و اشکالات مورد اشاره و صورت صحیح آنها ذکر می‌شود تا

احیاناً در کار چنین ترجمه‌ها یا ویرایش و چاپ مجدد آنها مورد عنایت قرار گیرد. برخی از این اشکالات از بسنده کردن به آوانویسی لفظ لاتین - آن هم در مواردی نادرست - بدون اطلاع از معادل مصطلح آن در فارسی یا پی‌جویی چنین معادل مناسبی است؛ ازجمله:

ص ۴۰۵ و ۴۰۹ - جودا به جای یهودیه.

ص ۴۰۶، ۴۰۷ و... جریکو به جای اریحا (مترجم به جای تبدیل جریکو به اریحا در ترجمه، آن را در پرانتز صرفاً به عنوان توضیح مترجم آورده‌اند).

ص ۲۹۴، ۲۹۵ و... تریپولی به جای طرابلس (یا طرابلس غرب).

ص ۲۹۴ و ۲۹۵ - سیرنایکا به جای برقه.

ص ۲۵۲ - آنگورا به جای آنقره.

ص ۸۵ - ماراش به جای مرعش.

ص ۱۴۲ - تریپولیتانیان به جای طرابلسیها (یا لیبیاییها).

ص ۸۹ و ۱۳۸ - هاتای به جای ختای (به مرکزیت انطاکیه).

ص ۲۰۸ - القاطف به جای قطیف (یا القطف).

ص ۲۰۷ - طائر به جای تمز.

ص ۲۷۲ - بیلس به جای جبیل.

ص ۶۷ - پرتقال به جای پرتغال.

در مواردی هم به طور مشتت، جایجا از واژه‌های درست و نادرست استفاده شده است؛ از این قبیل:

ص ۶۴ و ۶۷ - لوانت.

ص ۳۱۸ و ۳۴۸ - هلال خصیب.

ص ۲۵۲ - کنستانتینوپل.

ص ۲۵۱ - قسطنطنیه.

ص ۳۹۱ - عیلات.

ص ۱۱۶ - ایلات.

وجود این اشکالات در حالی است که متأسفانه هیچ یک از دهها نقشه متن، فارسی نویسی نشده و عیناً به صورت لاتین مورد استفاده و استناد قرار گرفته که البته شاید این خود نکته مثبتی باشد؛ چرا که در غیر این صورت احتمالاً چند برابر چنین اشکالات و اشتباهاتی در ضبط نامهای جغرافیایی پیش می‌آمد.

گذشته از این قبیل اعلام جغرافیایی، بسیاری دیگر از اعلام به نادرست ضبط شده‌اند که در غالب این موارد نیز اشکال، ناشی از عدم توجه یا

بی توجهی به برخی واقعیات تاریخی، جغرافیایی، قومی و مذهبی یا عدم اطلاع از آنها اشکالات باز هم بیشتری را در کار ترجمه موجب شده است و یا مترجم را از ذکر برخی توضیحات لازم درخصوص اشتباهات مؤلفان - به رغم استفاده موردی از پانوشتهای توضیحی - بازداشته است.

به نماز و ...] به جای واجبات.

ص ۳۷۰- تأثیرات فضایی صهیونیست به جای (مثلاً)...

ص ۳۷۱- هدف صهیونیست به جای هدف صهیونیسم (یا هدف صهیونیستها).

ص ۳۴۵- به ملیتهای دو کشور از نظر تئوری حقوق مساوی اعطا شده است. به جای (مثلاً) ... دو کشور رسماً حقوق مساوی اعطا شده است.

ص ۲۴۳- زیدیه بر سر خط جانشینی علی (ع)، با اکثریت وسیع شیعه در سایر نقاط خاورمیانه تفاوت می کنند [!] به جای (مثلاً) زیدیه در موضوع تداوم جانشینی علی (ع)، با... اختلاف دارند.

بی توجهی به برخی واقعیات تاریخی، جغرافیایی، قومی و مذهبی یا عدم اطلاع از آنها اشکالات باز هم بیشتری را در کار ترجمه موجب شده است و یا مترجم را از ذکر برخی توضیحات لازم درخصوص اشتباهات مؤلفان - به رغم استفاده موردی از پانوشتهای توضیحی - باز داشته است؛ از این قبیل:

ص ۲۴۳- ایرانی، پاکستانی، هندی و بلوچی [بلوچ]؛ در حالی که بلوچها به لحاظ قومی، اساساً ایرانی و از نظر سکونتگاه جغرافیایی نیز عمدتاً ایرانی یا پاکستانی هستند و قرار دادن آنها در عرض ایرانیان و پاکستانیها نادرست است.

ادامه در صفحه ۲۶

اقتصادی به جای مشکلات جمعیتی و اقتصادی.

ص ۲۸۳- شغل آکادمیکی [آکادمیک] به جای شغل دانشگاهی.

برخی اشکالات املائی نیز به ترجمه راه یافته است که در اینجا به آنها اشاره می شود:

ص ۲۹۰- مواجه سعودیها با... به جای مواجهه سعودیها با... .

ص ۲۵۷- سیاحه به جای سیاهه. چنانکه ذکر شد، در این نگاه اجمالی فرض بر صحت ترجمه و انطباق متن ترجمه شده با متن اصلی قرار گرفته و عمدتاً اشکالات محتوایی مربوط به نامها و اعلام جغرافیایی موردنظر واقع شده است. در عین حال به نمونه ای از سایر اشکالاتی که به لحاظ ادبی به بیان و زبان ترجمه لطمه می زند یا ناشی از نوعی ترجمه تحت اللفظی است، اشاره می شود:

ص ۲۴۳- کشور یمن یک کشور تئوکراسی زیدی را تشکیل می داد به جای (مثلاً) یمن یک کشور تئوکراتیک زیدی بود.

ص ۲۴۹- قبیله های کوچ گرا و کوچ گرای سنتی (نومادیسیم) به جای قبیله های... (نومادها).

ص ۲۵۷- یک تعداد قابل توجه از اعضای هیأت حاکمه اعراب سنی هستند که از شهر کوچک تکریت می آیند به جای تعداد زیادی از حاکمان عرب، سنی و اهل شهر کوچک تکریت هستند.

ص ۲۴۸- خیانت به آرمانهای پان-عربیت و همدستی با کار انجام شده امپریالیست به جای ... آرمانهای پان-عربیستی (یا پان عربیسم) و همدستی با (مثلاً) اقدامات امپریالیسم.

ص ۲۰۸- اهانت به ادبیات شیعه به جای ... کتب شیعه.

ص ۳۰۹- تکالیف اصلی [در اشاره

متأسفانه هیچ یک از دهها نقشه متن، فارسی نویسی نشده و عیناً به صورت لاتین مورد استفاده و استناد قرار گرفته است.

آنچه در ترجمه کتابی در حوزه جغرافیا آن هم از سوی یکی از استادان و صاحب نظران این علم بیش از هر چیز اهمیت می یابد، درستی و رسایی نامها، اصطلاحات و اعلام جغرافیایی و ضبط صحیح آنهاست. متأسفانه در ترجمه این کتاب به رغم زحمات قابل تقدیر مترجم در برگردان اثر، این موضوع کمتر مورد توجه قرار گرفته است و خواننده کتاب با واژگانی نامأنوس، نادرست و نامفهوم روبرو می شود.

اطلاع از معادل مصطلح و تکرار لفظ لاتین با ضبط فارسی است. برخی از این اغلاط و صورت درست آنها در ذیل می آید:

ص ۷۳- مهدی گریبان به جای مهدویون (در سودان).

ص ۲۱۶- مندائین به جای مندائی (یا صابئی).

ص ۷۸- میلت به جای میلت (تلفظ ترکی میلت).

ص ۸۲- صیر هنری ماک ماهون به جای سیرهنری مک ماهون.

ص ۳۶۰- سلوکیده ها به جای سلوکیها.

ص ۲۴۲- Hafsīd! به جای حفصیه یا حفصیه یا بنی حفص.

ص ۲۵۲- فز به جای فینه (کلاه ترکی).

ص ۲۴۳- عبادی و عبادیسیم! به جای اباضی و اباضیه (یا اباضیگری).

ص ۲۳۴- مسلمانان غیر عبادی! به جای مسلمانان غیر اباضی.

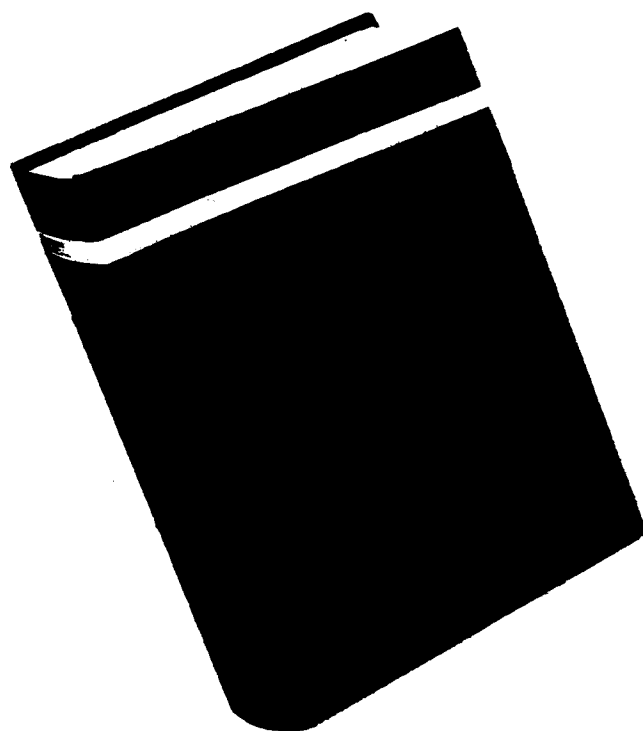
علاوه بر موارد فوق، در موارد دیگری نیز به جای استفاده از معانی فارسی یا در واقع ترجمه کلمات بیگانه به فارسی، همان کلمات با رسم الخط فارسی به کار رفته است:

ص ۲۷۷- مهاجران یهودی اُریانتال [اُرینتال] به جای مهاجران یهودی شرقی.

ص ۸۲- جولای (در کنار ژانویه)! به جای ژوئیه و ژانویه.

ص ۳۲۶- مشکلات دموگرافیک و

ویژگیهای کتاب درسی مطلوب دانشگاهی از دیدگاه استادان و دانشجویان^۱

جمع‌آوری شده در باره هر موضوع به صورت جداول آماری آورده شده است.

جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه

جامعه آماری دانشجویان در تحقیق را دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه‌های تهران تشکیل می‌دهند که از این مجموعه تعداد ۴۲۹ نفر به شیوه نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده‌اند. جامعه آماری استادان در تحقیق را صاحب‌نظران و استادان کشور در رشته‌های علوم انسانی تشکیل می‌دهند که از این مجموعه به طور انتخابی ۲۴۲ نفر برگزیده شده‌اند.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات

برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده که در آن مشخصات پاسخ دهندگان و سؤالاتی در باره جنبه‌های مختلف کتاب از نظر شکل ظاهری و محتوایی آورده شده است.

روشهای آماری مورد استفاده

در تجزیه و تحلیل و ارائه اطلاعات و نتایج به دست آمده از روشهای آماری توصیفی از جمله جداول، فراوانی، درصد و از روشهای آماری استنباطی (آزمون خی دو) استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات و نتایج به دست آمده از طریق پرسشنامه‌ها پس از استخراج به صورت جداول آماری برای هر موضوع به شرح ذیل آورده شده و نظر استادان و دانشجویان به تفکیک مشخص شده است.

کتاب درسی یکی از ابزارهای مهم آموزشی به شمار می‌رود و در فرایند آموزش در میان عوامل سه‌گانه استاد (آموزش دهنده)، دانشجو (آموزنده) و کتاب درسی (محتوای مواد درسی) از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، بخصوص در نظام آموزشی ما که معمولاً در تدریس از منابع کمک آموزشی کمتر استفاده می‌شود و اغلب ارزشیابیها نیز فقط از محتوای کتب درسی به عمل می‌آید.

با توجه به اهمیت خاص این عامل در آموزش، ضروری است در تهیه و تدوین آن دقت بیشتری به عمل آید، ولی اغلب کتابهای درسی دانشگاهی ویژگیهای کتاب مطلوب را ندارد. یکی از علل این امر مشخص نبودن ملاکها و ویژگیهای کتاب مطلوب دانشگاهی و ناآشنایی مؤلفان و تدوین کنندگان در این زمینه است.

با توجه به اهمیت این موضوع و ضرورت تحقیق در این زمینه، در این پژوهش ویژگیهای کتاب مطلوب دانشگاهی از دیدگاه استادان رشته‌های علوم انسانی و دانشجویان بررسی شده است، تا از این طریق بتوان ملاکهای مطلوب برای تدوین کتابهای درسی دانشگاهی ترسیم کرد و از نتایج آن در بهبود کتب درسی دانشگاهی استفاده کرد.

در این پژوهش سؤالاتی در باره جنبه‌های مختلف کتاب درسی مطرح شده است: ویژگیهای ظاهری از قبیل نوع جلد، قطع کتاب، ویژگیهای محتوایی و فنی از قبیل هدفهای آموزشی، استفاده از تصاویر و شکلها، ضرورت و محل فهرست مطالب کتاب و واژه‌های کلیدی. همچنین از پاسخ دهندگان به پرسشنامه‌ها خواسته شد، آنچه درباره ویژگیهای کتاب درسی مطلوب دانشگاهی به نظرشان می‌رسد بیان کنند. اطلاعات

جدول ۳ قطع مناسب کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	رحلی رقمی	رحلی وزیر	رقعی	خشتی	جیبی	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۲۰	۱۴	۱۵۲	۱۵	۱	۴۰	۲۴۲
	درصد	۸	۶	۶۳	۶	۰	۱۷	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۵۲	۵۷	۲۰۴	۴۱	۶	۱۴	۴۲۹
	درصد	۱۲	۱۳	۴۸	۱۰	۱	۳	۱۰۰

جدول فوق ملاحظه می شود این موضوع از ۲ نظر استادان بیشتر تأکید شده است.

ویژگی چهارم، ضرورت استفاده از تصاویر و شکلهای مرتبط با محتوا در کتاب است که اطلاعات جمع آوری شده در این زمینه در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول ۴ ضرورت آوردن تصاویر و شکلهای مرتبط با محتوا در کتاب

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	ضرورت دارد	ضرورت ندارد	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۲۱۲	۲۴	۶	۲۴۲
	درصد	۸۸	۱۰	۳	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۳۶۵	۵۶	۸	۴۲۹
	درصد	۸۵	۱۳	۲	۱۰۰

براساس جدول فوق می توان گفت بیشتر استادان و دانشجویان آوردن تصاویر و شکلهای مرتبط با متن را در کتاب درسی دانشگاهی ضروری دانسته اند، بین نظرهای استادان و دانشجویان در این زمینه تفاوت معناداری وجود ندارد و حی دو محاسبه شده ۳/۹۶ است که از حی دو جدول (۳/۸۴) در سطح ۵ درصد با درجه آزادی ۱ کوچکتر است.

ویژگی پنجم، شیوه تفکیک مطالب خاص مثل توضیحات، نمونه ها، شکلهای و جداول از متن است که نظرهای بیان شده در این زمینه در جدول شماره ۵ آورده شده است.

جدول ۵ شیوه تفکیک مطالب خاص از متن کتاب

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	با کادر ساده و بی رنگ	با کادر با زمینه سیاه و سفید	با کادر رنگی	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۶۵	۷۷	۷۰	۳۰	۲۴۲
	درصد	۲۷	۳۲	۲۹	۱۲	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۷۶	۱۰۹	۲۳۱	۱۳	۴۲۹
	درصد	۱۸	۲۵	۵۴	۳	۱۰۰

براساس جدول فوق اغلب استادان برای تفکیک مطالب خاص از متن کتاب استفاده از کادر سیاه و سفید (ترامه) را پیشنهاد کرده اند، همان گونه که ملاحظه می شود بین نظرهای استادان و دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد و حی دو محاسبه شده ۱۸/۸ است که با درجه آزادی ۲ در سطح ۵ درصد از حی دو جدول (۵/۹۹) بزرگتر است و تفاوت معناداری را

ویژگی اول بررسی نوع جلد کتاب است که نظرهای استادان و دانشجویان در این باره به صورت زیر بیان شده است.

جدول ۱ نوع جلد کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	شومیز	گالینگور	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۱۱۴	۷۹	۴۹	۲۴۲
	درصد	۴۷	۳۳	۲۰	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۲۰۴	۱۹۷	۲۸	۴۲۹
	درصد	۴۸	۴۶	۷	۱۰۰

با توجه به اطلاعات جدول شماره ۱ می توان گفت از نظر اغلب استادان و دانشجویان جلد کتاب بهتر است از نوع شومیز باشد، البته فراوانی استادان در این گزینه بیشتر از دانشجویان است؛ حی دو محاسبه شده ۳/۵۱ است که با درجه آزادی ۱ در سطح ۵ درصد از حی دو جدول (۳/۸۴) بزرگتر است و تفاوت معناداری بین نظر استادان و دانشجویان وجود دارد، ولی در مجموع هر دو بیشتر گزینه شومیز را انتخاب کرده اند.^۲ ویژگی دوم که سؤال شده شکل ظاهری کتاب (روی جلد) است که نظرهای بیان شده در جدول شماره ۲ آورده شده است.

جدول ۲ شکل ظاهری کتاب (روی جلد)

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	ساده و بدون طرح	بارنگهای متعدد برای زیبایی	باطرچی برای جلب نظر	باطرچی متناسب با محتوا	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۲۵	۱۰	۲۵	۱۶۵	۱۷	۲۴۲
	درصد	۱۰	۴	۱۰	۶۸	۷	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۱۸	۲۳	۲۲	۳۶۱	۵	۴۲۹
	درصد	۴	۵	۵	۸۴	۱	۱۰۰

براساس اطلاعات جدول مذکور بیشتر استادان (۶۸ درصد) و دانشجویان (۸۴ درصد) بر این عقیده اند که در روی جلد کتاب درسی دانشگاهی باید طرحی متناسب با محتوای کتاب آورده شود.

البته بین نظرهای استادان و دانشجویان در این زمینه تفاوت معناداری وجود دارد، حی دو محاسبه شده ۱۳/۵۶ است که با درجه آزادی ۳ در سطح ۵ درصد از حی دو جدول (۷/۸۱) بیشتر است؛ بنابراین در باره این موضوع تأکید دانشجویان بیشتر از استادان است.

ویژگی سوم که سؤال شده قطع کتاب^۳ است که نظرهای بیان شده در این باره در جدول شماره ۳ آورده شده است.

براساس اطلاعات این جدول می توان گفت بیشتر استادان و دانشجویان قطع وزیری را برای کتاب درسی مناسب دانسته اند.^۴ بین نظرهای استادان و دانشجویان در این موضوع تفاوت معناداری وجود دارد و حی دو محاسبه شده ۲۶/۸۸ است که از حی دو جدول (۱۱/۱) با درجه آزادی ۵ در سطح ۵ درصد بزرگتر است و تفاوت معناداری را نشان می دهد، همان گونه که در

نشان می‌دهد.

می‌شود. ویژگی ششم، جایگاه فهرست مطالب در کتاب درسی دانشگاهی است که اطلاعات جمع‌آوری شده در این زمینه در جدول شماره ۶ آورده شده است.

با توجه به موارد فوق و اصل کم هزینه بودن کتاب درسی می‌توان گفت برای تفکیک مطالب خاص از متن، در درجه اول از کادر سیاه و سفید و در درجه دوم از کادر رنگی استفاده

جدول ۶ فهرست مطالب در کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	ابتدای کتاب	انتهای کتاب	ابتدای فصل	انتهای فصل	ضرورت ندارد	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۱۴۷	۵	۱۲	۳	۳	۷۲	۲۴۲
	درصد	۶۱	۲	۵	۱	۱	۳۰	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۲۴۳	۳۱	۳۲	۲۴	۰	۹۹	۴۲۹
	درصد	۵۷	۷	۷	۶	۰	۲۳	۱۰۰

سطح ۵ درصد بزرگتر است و تفاوت معناداری را نشان می‌دهد. ویژگی هفتم که در باره آن سؤال شده جایگاه و ضرورت هدفهای آموزشی در کتاب درسی دانشگاهی است که نظرهای بیان شده در این زمینه در جدول شماره ۷ آورده شده است.

براساس جدول فوق می‌توان گفت بیشتر استادان و دانشجویان بر این عقیده‌اند که فهرست مطالب باید در ابتدای کتاب آورده شود و در مجموع بین نظرهای استادان و دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد و خي دو محاسبه شده ۲۸/۸۴ است که از خي دو جدول (۷/۸۱) با درجه آزادی ۳ در

جدول ۷ ضرورت و جایگاه هدفهای آموزشی در کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	ابتدای کتاب	ابتدای هر فصل	انتهای هر فصل و	انتهای کتاب و هر فصل	ضرورت ندارد	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۲۳	۱۳۹	۱۰	۸	۱۷	۴۰	۲۴۲
	درصد	۱۰	۵۷	۴	۳	۷	۱۷	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۳۱	۱۹۵	۵۲	۱۶	۴۱	۵۶	۴۲۹
	درصد	۷	۴۵	۱۲	۴	۱۰	۱۳	۱۰۰

(۱۱/۱) با درجه آزادی ۵ در سطح ۵ درصد بزرگتر است و تفاوت معناداری را نشان می‌دهد، می‌توان گفت در موضوع فوق تأکید استادان بیشتر از دانشجویان است. ویژگی هشتم، جایگاه و ضرورت توضیح واژه‌های کلیدی ۵ در کتاب درسی دانشگاهی است که نظرهای بیان شده در این زمینه در جدول شماره ۸ آورده شده است.

براساس جدول فوق در مجموع ۷۴ درصد استادان و ۷۷ درصد دانشجویان آوردن هدفهای آموزشی در کتاب را ضروری دانسته‌اند و اغلب استادان و دانشجویان محل مناسب هدفهای آموزشی را ابتدای هر فصل معین کرده‌اند. بین نظرهای استادان و دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد و خي دو محاسبه شده ۲۸/۶۴ است که از خي دو جدول

جدول ۸ جایگاه و ضرورت توضیح واژه‌های کلیدی در کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ دهندگان	گزینه فراوانی	ابتدای کتاب	درداخل متن	ابتدای هر فصل	انتهای هر فصل	پاورقی	انتهای کتاب	ضرورت ندارد	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۱۴	۹	۲۴	۱۲	۹۰	۵۴	۴	۳۵	۲۴۲
	درصد	۶	۴	۱۰	۵	۳۷	۲۲	۲	۱۴	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۷	۳۴	۲۷	۳۰	۲۵۳	۳۹	۱۵	۲۴	۴۲۹
	درصد	۴	۷	۶	۷	۵۹	۹	۳	۵	۱۰۰

استادان پاورقی ذکر کرده‌اند. بین نظر استادان و دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد و خي دو محاسبه شده ۴۱/۴۶ است که از خي دو جدول

براساس جدول فوق می‌توان گفت اولاً فقط ۲ درصد استادان و ۴ درصد دانشجویان آوردن توضیح واژه‌های کلیدی را ضروری ندانسته‌اند؛ ثانیاً محل مناسب آن را بیشتر دانشجویان و

ویژگی نهم، شیوه ارجاعات در کتاب درسی است که نظرهای بیان شده در این باره در جدول شماره ۹ آورده شده است.

(۱۱/۱) با درجه آزادی ۵ در سطح ۵ درصد بیشتر است و تفاوت معناداری را نشان می‌دهد، بنابراین می‌توان گفت دانشجویان در این موضوع بیشتر از استادان تأکید دارند.

جدول ۹ شیوه مناسب ارجاعات

پاسخ‌دهندگان	گزینه فراوانی	در داخل متن	انتهای هر فصل	انتهای کتاب	بدون پاسخ	پاورقی	جمع
استادان	تعداد	۲۳	۱۴۶	۴۲	۱۲	۱۹	۲۴۲
	درصد	۱۰	۶۰	۱۷	۵	۸	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۲۴	۲۹۴	۵۰	۴۱	۲۰	۴۲۹
	درصد	۶	۶۹	۱۲	۹	۴	۱۰۰

معناداری را نشان می‌دهد، در شیوه ارجاع در پاورقی نیز تأکید دانشجویان بیشتر از استادان است.

ویژگی دهم، جایگاه و ضرورت معرفی منابع بیشتر برای مطالعه است که نظرهای بیان شده در این زمینه در جدول شماره ۱۰ آورده شده است.

براساس جدول فوق می‌توان گفت از نظر استادان و دانشجویان شیوه مناسب ارجاعات پاورقی است، بین نظرهای استادان و دانشجویان در این زمینه تفاوت معناداری وجود دارد، خی دو محاسبه شده ۱۲/۶۹ است که از خی دو جدول (۷/۸۱) با درجه آزادی ۳ در سطح ۵ درصد بزرگتر است و تفاوت

جدول ۱۰ جایگاه و ضرورت آوردن منابع بیشتر برای مطالعه

پاسخ‌دهندگان	گزینه فراوانی	اول کتاب	اول هر فصل	آخر هر فصل	آخر کتاب	اول کتاب و هر فصل	آخر کتاب و هر فصل	ضرورت ندارد	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۳	۹	۹۴	۷۰	۲	۴۳	۱۱	۱۰	۲۴۲
	درصد	۱	۴	۳۹	۲۹	۱	۱۸	۵	۴	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۴۱	۳۴	۹۹	۱۷۲	۱۲	۵۳	۱۸	-	۴۲۹
	درصد	۹	۸	۲۳	۴۰	۳	۱۲	۴	-	۱۰۰

خی دو جدول (۱۱/۱) با درجه آزادی ۵ در سطح ۵ درصد بزرگتر است و تفاوت معناداری را نشان می‌دهد.

ویژگی یازدهم، آوردن سؤالات تحقیقی در کتاب درسی دانشگاهی و جایگاه آن است که نظرهای بیان شده در این زمینه در جدول شماره ۱۱ آورده شده است.

براساس جدول فوق می‌توان گفت اغلب استادان و دانشجویان معتقدند آوردن منابع بیشتر برای مطالعه، ضرورت دارد و محل مناسب آن را استادان آخر هر فصل و دانشجویان آخر کتاب دانسته‌اند.

بین نظرهای استادان و دانشجویان در این زمینه تفاوت معناداری وجود دارد، خی دو محاسبه شده ۴۴/۴۸ است که از

جدول ۱۱ آوردن سؤالات برای بحث و تحقیق در کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ‌دهندگان	گزینه فراوانی	اول هر فصل	آخر هر فصل	آخر کتاب	در داخل متن	ضرورت ندارد	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۱۲	۱۵۹	۳۵	۷	۷	۲۲	۲۴۲
	درصد	۵	۶۶	۱۵	۳	۳	۹	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۲۲	۲۰۶	۹۱	۴۶	۱۹	۴۵	۴۲۹
	درصد	۵	۴۸	۲۲	۱۱	۴	۱۰	۱۰۰

است، همچنین می‌توان گفت استادان بیشتر از دانشجویان برای آوردن سؤالات تحقیقی در پایان هر فصل تأکید کرده‌اند.

ویژگی دوازدهم، محل درج خلاصه فصلها در کتاب درسی است که اطلاعات جمع‌آوری شده در این زمینه در جدول شماره ۱۲ آورده شده است.

براساس اطلاعات جدول فوق می‌توان گفت اولاً اغلب استادان و دانشجویان آوردن سؤالات برای بحث و تحقیق را ضروری دانسته‌اند؛ ثانیاً محل مناسب آن را آخر هر فصل معین کرده‌اند. بین نظرهای استادان و دانشجویان در این زمینه تفاوت معناداری وجود دارد، خی دو محاسبه شده ۲۵/۱۳ است که از خی دو جدول (۹/۴۹) با درجه آزادی ۴ در سطح ۵ درصد بزرگتر

جدول ۱۲ محل درج خلاصه فصلها در کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ‌دهندگان	گزینه فراوانی	ابتدای کتاب	ابتدای هر فصل	انتهای هر فصل	انتهای کتاب	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۴۱	۶۷	۱۰۴	۳۰	-	۲۴۲
	درصد	۱۷	۲۸	۴۳	۱۲	-	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۹۹	۹۹	۱۴۶	۸۵	-	۴۲۹
	درصد	۲۳	۲۳	۳۴	۲۰	-	۱۰۰

درصد بزرگتر است و تفاوت معناداری را نشان می‌دهد. ویژگی سیزدهم، ضرورت معرفی مؤلف و مترجم در کتاب درسی دانشگاهی است که نظرهای بیان شده در این زمینه در جدول شماره ۱۳ آورده شده است.

براساس اطلاعات جدول فوق می‌توان گفت اغلب استادان و دانشجویان معتقدند که خلاصه فصلها باید در انتهای هر فصل آورده شود. بین نظرهای استادان و دانشجویان در این زمینه تفاوت معناداری وجود دارد و خیی دو محاسبه شده ۱۷/۹۵ است که از خیی دو جدول (۹/۴۹) با درجه آزادی ۴ و در سطح ۵

جدول ۱۳ جایگاه و ضرورت معرفی مؤلف و مترجم در کتاب درسی دانشگاهی

پاسخ‌دهندگان	گزینه فراوانی	در ابتدای کتاب	در انتهای کتاب	ضرورت ندارد	بدون پاسخ	جمع
استادان	تعداد	۸۹	۳۶	۴۸	۶۹	۲۴۲
	درصد	۳۷	۱۵	۲۰	۲۸	۱۰۰
دانشجویان	تعداد	۶۲	۲۲۴	۵۲	۹۱	۴۲۹
	درصد	۱۴	۵۲	۱۲	۲۱	۱۰۰

دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد و خیی دو محاسبه شده ۹۸/۵ است که از خیی دو جدول (۵/۹۹) با درجه آزادی ۲ در سطح ۵ درصد بزرگتر است و تفاوت معناداری را نشان می‌دهد.

براساس جدول فوق می‌توان گفت اولاً اغلب استادان و دانشجویان معرفی مؤلف و مترجم را در کتاب ضروری دانسته‌اند و محل مناسب آن را استادان ابتدای کتاب و دانشجویان انتهای کتاب دانسته‌اند. بین نظر استادان و

خلاصه و نتیجه‌گیری

در این تحقیق تعدادی از ویژگیهای مهم کتاب درسی دانشگاهی در علوم انسانی بررسی شده است و با بررسی اطلاعات جمع‌آوری شده می‌توان گفت از نظر استادان و دانشجویان کتاب درسی دانشگاهی باید دارای ویژگیهای ذیل باشد:

- ارجاعات مختلف در پاورقی آورده شود.
- در پایان کتاب منابعی برای مطالعه بیشتر معرفی شوند.
- در پایان هر فصل سؤالاتی برای بحث و تحقیق مطرح شود.
- خلاصه هر فصل در پایان همان فصل آورده شود.
- در ابتدای کتاب نویسنده و یا مترجم کتاب معرفی شود.
- علاوه بر موارد فوق از سوی صاحب‌نظران این نکات نیز در تهیه کتاب درسی توصیه شده است:
- از حروف مناسب در کتاب استفاده شود؛ با توجه به ویژگیهای مخاطبان کتابهای دانشگاهی که دانشجویان هستند حروف ۱۸ و ۱۶ کامپیوست نازک توصیه می‌شود.
- جملات کتاب سلیس و روان باشد. چون کتاب درسی در اصل الگوی نوشتاری برای دانشجو محسوب می‌شود. بنابراین باید از نظر دستوری صحیح و جملات نیز سلیس و روان باشد.
- واژه‌نامه و فهرستهای مختلف (موضوعی، اعلام و غیره)

- جلد کتاب از نوع شومیز باشد.
- در روی جلد کتاب طرحی متناسب با محتوای کتاب آورده شود.
- کتاب با قطع وزیری چاپ شود.
- از شکل و تصویر تا حد امکان برای تفهیم بیشتر مطالب استفاده شود.
- توضیحات خاص، مثالها و نمونه‌ها از طریق کادر سیاه و سفید (ترامه) و یا رنگی از متن کتاب تفکیک شود.
- فهرست مطالب کتاب در ابتدای کتاب آورده شود.
- هدفهای آموزشی در ابتدای هر فصل بیان شود.
- توضیح واژه‌های کلیدی در پاورقی آورده شود.

تصاویر بیشتر استفاده می‌شود در قطعه‌های بزرگتر چاپ می‌شوند مانند کتابهای باستانشناسی و هنر و غیره.

۵. واژه‌های کلیدی (key words) به اصطلاحات تخصصی اطلاق می‌شود که دانستن آنها جهت فهم بهتر متن برای خواننده ضروری است.

که بازیابی مطالب را تسهیل می‌کنند، آورده شوند.

- با توجه به تأثیر اخلاقی کتابها بر دانشجویان، علاوه بر رعایت مسائل اخلاقی باید در نقل مطالب نیز امانت رعایت شود.

یادداشتها:

۱. این تحقیق در اداره ارزشیابی «سمت» توسط آقایان محمد آرمنند، رضا نوروززاده، نعمت‌الله موسی‌پور، بختیار شعبانی و رحیم شکری انجام شده است.
۲. جلد کتابها دارای دو نوع است، شومیز که از کاغذ ضخیم و یا مقوا تهیه می‌شود و گالینگور که معمولاً از چرم تهیه می‌گردد.
۳. قطع یا اندازه‌های تقریبی مختلف کتاب به این شرح است:
قطع رحلی رقمی ۲۹×۲۲ سانتیمتر، رحلی وزیری ۲۴×۳۴ سانتیمتر، وزیری ۲۴×۱۷ سانتیمتر، رقمی ۱۴×۲۱ سانتیمتر، خشتی ۲۱×۲۱ سانتیمتر و جیبی ۱۱×۱۵ سانتیمتر.
۴. در بعضی از رشته‌ها و با توجه به موضوعات مختلف ممکن است قطع وزیری مناسب نباشد معمولاً کتابهایی که در آنها از نقشه و

منابع

ادیب سلطانی، میرشمس‌الدین؛ راهنمای آماده ساختن کتاب؛ تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۶۵.

خلخالی، مرتضی؛ «ویژگیهای مطلوب کتاب درسی و اصول تنظیم، بررسی و ارزشیابی آن»، نشریه شماره ۱۷؛ تهران: سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی، ۱۳۵۹.

شعاری‌نژاد، علی‌اکبر؛ فرهنگ علوم رفتاری؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۴.

مرکز نشر دانشگاهی؛ شیوه‌نامه؛ تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۲.

ادامه از صفحه ۲۰

ص ۳۲- سنیها معتقد بودند که خلیفه باید براساس اجماع انتخاب شود. شیعه‌ها معتقد بودند که جانشینی باید موروثی باشد [۱]؛ حال آنکه هیچ‌گاه تشیع، صرف وراثت را در برابر اجماع مطرح نکرده است.

ص ۱۶۸- اشغال جزایر سه گانه توسط ایران. مترجم در توضیح آورده‌اند: دولت ایران مدعی است که بر این جزایر اعاده حاکمیت کرده است، نه اشغال [۱].

ص ۲۵۷- کشور اسرائیل. تصریح به موجودیت رژیم صهیونیستی حاکم بر فلسطین اشغالی به مثابه یک کشور، بی هیچ توضیحی از سوی مترجم یا ناشر در کتابی که در واقع از سوی وزارت امور خارجه منتشر شده است، مناسب نمی‌نماید.

ص ۷۵- جنگ روسیه و ترکیه (۱۸۷۷-۱۸۷۸). در قرن نوزدهم اساساً کشوری به نام ترکیه وجود نداشت و این جنگ در حقیقت بین روسها (روسیه) و ترکها (عثمانی) صورت گرفت.

ص ۱۶۹- از زمان انقلاب ایران اشاراتی از طرف دولت ایران مبنی بر بازگرداندن جزایر [سه‌گانه]،

صورت گرفته است. تصور نمی‌رود دولتهای ایران (پیش و پس از انقلاب) چنین اشاراتی کرده یا چنین قولهایی داده باشند.

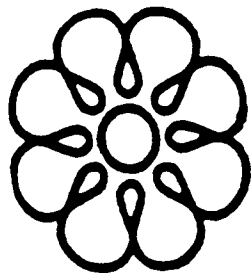
ص ۹۹- پرشیا در سال ۱۹۳۵ نام ایران به خود گرفت. نام ایران هزاران سال پیش از آن نیز بر پرشیا [پارس] اطلاق می‌شد و در این سال در ارتباطات و مکاتبات بین‌المللی، بر نام ایران به جای پرشیا تأکید شد.

به هر حال با ذکر این قبیل اشکالات در کار ترجمه و انتشار چنین کتاب ارزشمندی، از سوی مترجم گرامی و ناشر محترم، امید است اصلاح و ویرایش اساسی کتاب، در چاپهای احتمالی بعدی ملحوظ گردد و اساساً در ترجمه و نشر چنین متونی دقت و وسواس بیشتری صورت گیرد.

ادامه از صفحه ۱۸

- ویزی، جان ارنست؛ اقتصاد تعلیم و تربیت؛ ترجمه محمد برهان منش، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۳، ۲۲۵ صفحه.

- دانیل سی، راجرز، راجین و هوش اس؛ اقتصاد آموزش و پرورش، اصول و کاربردها؛ ترجمه ابوالقاسم حسینیون، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۷۰، ۵۵۰ صفحه.

تازه‌های کتاب

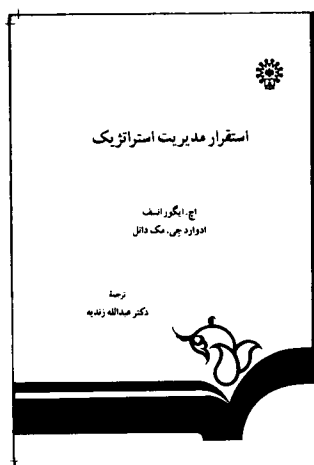
کتابهای منتشر شده «سمت» در شش ماهه دوم سال ۷۵

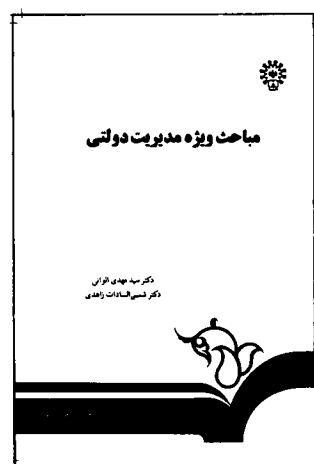
۳. مدیریت بازاریابی؛ احمد روستا، داور ونوس و عبدالحمید ابراهیمی؛ چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵، دوازده + ۴۲۰ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۷۰۰۰ ریال.

این کتاب برای دانشجویان رشته مدیریت بازرگانی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «مدیریت بازاریابی» به ارزش ۳ واحد تدوین شده است.

این کتاب حاصل چندین سال فعالیت مطالعاتی و تحقیقات داخلی و خارجی در حوزه بازاریابی است که همراه با حاصل تجربه‌ها و دانش نگارندگان، به دانش پژوهان، کارآفرینان، مدیران و همه کسانی که به نوعی در بازار کسب و کار فعال هستند، تقدیم می‌گردد. شیوه نگارش کتاب براساس ساده سازی مطالب و مفاهیم ترجمه شده است، در این مجموعه بعضی از قضایای بازاریابی شرکتها و سازمانهای ایرانی و غیر ایرانی ارائه شده است تا خوانندگان با کاربرد موضوعات، مفاهیم، نظریه ها، اصول و روشهای قدیم و جدید بازاریابی - که برای شرکتها و سازمانهای مختلف کارساز و مفید خواهد بود آشنا شوند. این کتاب در ۱۳ فصل تهیه شده است.

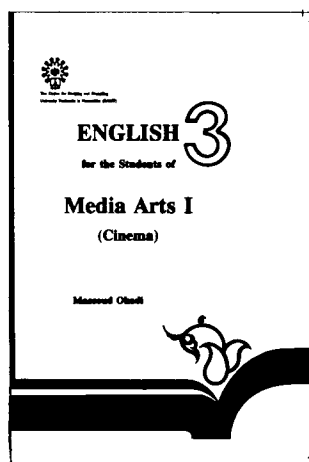

۲. استقرار مدیریت استراتژیک؛ ایچ. ایگور انسف و ادوارد جی. مک دانل؛ ترجمه عبدالله زندیه، چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵، دوازده + ۴۶۸ ص، جمع تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه، بها: ۷۵۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته مدیریت در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «سیاست بازرگانی» به ارزش ۳ واحد تدوین شده است. این کتاب حاصل سی و پنج سال تجربه نویسنده است که نیمی از آن در کار و نیمی دیگر در تدریس و مشاوره سپری شده است. مشخصات اصلی کتاب بدین قرار است، بازنگری در آخرین مفاهیم مدیریت استراتژیک، عرضه روشهای علمی و نظام یافته‌ای برای تحلیل و اجرای استراتژی، توصیه روشهای قدم به قدم برای انطباق هر سیستم با مؤسسه، تکوین مدیریت استراتژیک از زمان ابداع برنامه‌ریزی استراتژیک تا کنون. این کتاب مشتمل بر سه بخش و پانزده فصل می‌باشد.

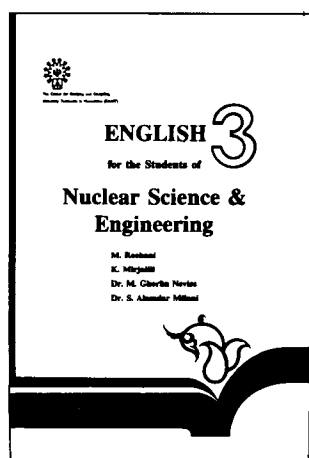
۱. مباحث ویژه مدیریت دولتی؛ سید مهدی الوانی و شمس السادات زاهدی؛ چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵، شش + ۱۱۴ ص، جمع تیراژ: ۴۰۰۰ نسخه، بها: ۲۰۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته مدیریت دولتی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «مباحث ویژه مدیریت دولتی» تدوین شده است. این کتاب حاوی قضایا و موارد متنوع مدیریتی است. هدف اصلی آن است که دانشجویان و محققان رشته مدیریت با مورد پژوهی آشنا شوند و اثر بخشی آن را در مطالعات و آموزشهای تخصصی مدیریت دریابند. این کتاب در ۶ فصل تهیه شده که در فصل اول تا پنجم کتاب، قضایای ملهم از رخدادهای مدیریت واقعی در کشور به همراه تحلیل مختصری برای هریک و در فصل ششم نیز چند قضیه به عنوان تمرین و خودآزمایی ارائه شده است.

اول، پاییز ۱۳۷۵، پنج + ۱۵۰ ص،
جمع تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه، بها: ۲۵۰۰.
این کتاب برای دانشجویان رشته‌های
تلویزیون، عکاسی، تئاتر در مقطع
کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی
درس زبان تخصصی به ارزش ۲ واحد
تدوین شده است.

۸. انگلیسی برای دانشجویان رشته
سینما؛ مسعود اوحدی کبیر مقصودلو؛
چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵، پنج + ۱۹۳ ص،
جمع تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه، بها:
۳۵۰۰ ریال.

این کتاب برای دانشجویان رشته
سینما در مقطع کارشناسی ارشد به
عنوان منبع اصلی درس زبان تخصصی
به ارزش ۴ واحد تدوین شده است.

۹. انگلیسی برای دانشجویان رشته
علوم و مهندسی هسته‌ای؛ مهشید
روشنی، کاظم میرجلیلی، محمود
قرآن‌نویس و سعید علمدار میلانی؛

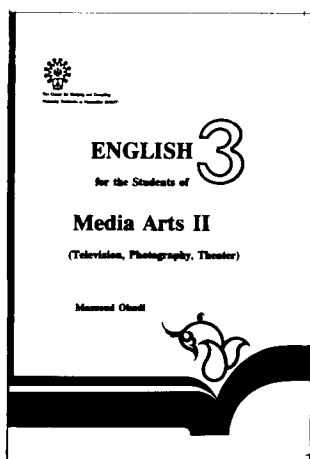
منابع اسلامی؛ دفتر همکاری حوزه و
دانشگاه؛ چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵،
دوازده + ۱۲۰۶ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰
نسخه، بها: ۱۱۰۰۰ ریال.

این کتاب برای دانشجویان رشته
علوم تربیتی و روانشناسی در مقطع
کارشناسی و کارشناسی ارشد به عنوان
منبع اصلی درس «روانشناسی رشد»
تدوین شده است.

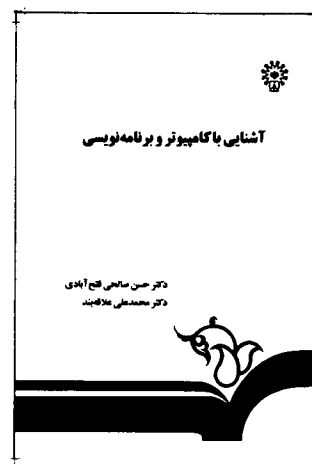

۶. مدیریت منابع انسانی؛ اسفندیار
سادات؛ چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵، ده +
۳۵۴ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه،
بها: ۶۰۰۰ ریال.

این کتاب برای دانشجویان رشته
مدیریت منابع انسانی در مقطع
کارشناسی و کارشناسی ارشد به عنوان
منبع اصلی درس «مدیریت منابع
انسانی» به ارزش ۳ واحد تدوین شده است.

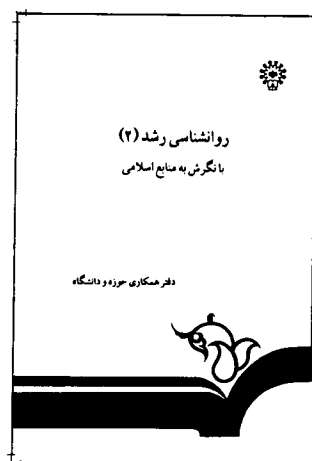

۷. انگلیسی برای دانشجویان
رشته‌های تلویزیون، عکاسی، تئاتر؛
مسعود اوحدی کبیر مقصودلو؛ چاپ

۴. آشنایی با کامپیوتر و
برنامه‌نویسی؛ حسن صالحی فتح‌آبادی
و محمدعلی علاء‌الدین؛ چاپ اول، پاییز
۱۳۷۵، هفت + ۲۷۶ ص، جمع تیراژ:
۳۰۰۰ نسخه، بها: ۴۵۰۰ ریال.

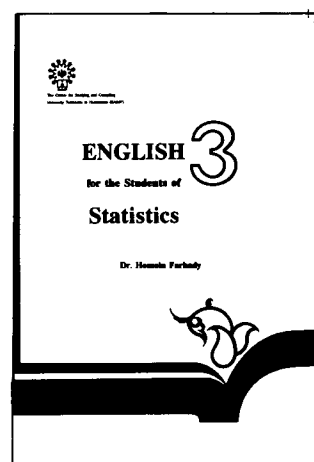
این کتاب برای دانشجویان تمامی
رشته‌ها در مقطع کارشناسی پیوسته و
کارشناسی ارشد پیوسته به عنوان منبع
اصلی درس «آشنایی با کامپیوتر» به
ارزش ۲ واحد تدوین شده است. در این
کتاب ساختار کامپیوتر و اصطلاحات
مربوط به آن و همچنین روشهای
الگوریتم سازی و برنامه‌نویسی به
ساده‌ترین شکل توضیح داده شده است.
اساس مطالب و مفاهیم کتاب به
گونه‌ای تعیین شده که برای کلیه
رشته‌های دانشگاهی بجز رشته‌های
علوم مهندسی کامپیوتر مناسب است.
این کتاب از یک پیشگفتار و هشت
فصل تشکیل شده است.

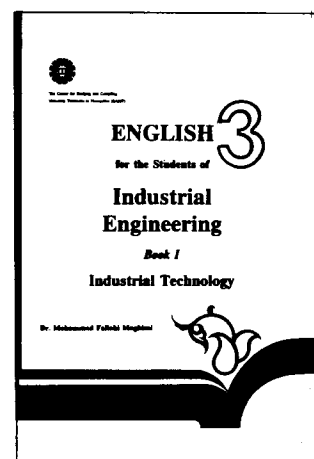
۵. روانشناسی رشد (۲) با نگرش به

چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵، پنج + ۳۰۵ ص، جمع تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه، بها: ۵۰۰۰ ریال.

این کتاب برای دانشجویان رشته‌های فیزیک و علوم مهندسی هسته‌ای در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد به عنوان یکی از منابع درس زبان تخصصی انگلیسی به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

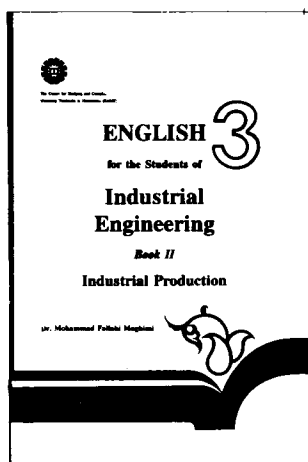
۱۰. انگلیسی برای دانشجویان رشته آمار؛ حسین فرهادی؛ چاپ اول، پاییز ۱۳۷۵، هفت + ۲۱۱ ص، جمع تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه، بها: ۳۵۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته آمار در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس زبان تخصصی به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

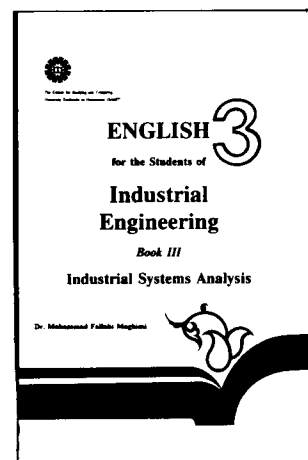
۱۱. انگلیسی برای دانشجویان رشته مهندسی صنایع: کتاب اول تکنولوژی صنعتی؛ محمد فلاحي مقیمی؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، ۱۶۶ ص، جمع تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه،

بها: ۲۸۰۰ ریال.

این کتاب برای دانشجویان رشته مهندسی صنایع گرایش تکنولوژی صنعتی در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی درس «زبان تخصصی» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

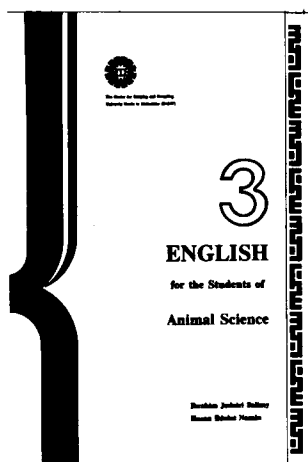
۱۲. انگلیسی برای دانشجویان رشته مهندسی صنایع: کتاب دوم تولید صنعتی؛ محمد فلاحي مقیمی؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، ۱۶۸ ص، جمع تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه، بها: ۲۸۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته مهندسی صنایع گرایش تولید صنعتی در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی درس «زبان تخصصی» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

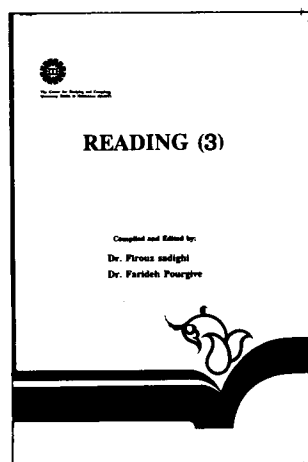
۱۳. انگلیسی برای دانشجویان رشته مهندسی صنایع: کتاب سوم تحلیل سیستمها؛ محمد فلاحي مقیمی؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، ۱۶۰ ص، جمع تیراژ: ۱۵۰۰، بها:

۲۸۰۰ ریال.

این کتاب برای دانشجویان رشته مهندسی صنایع گرایش تحلیل سیستمها در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی درس زبان تخصصی به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

۱۴. انگلیسی برای دانشجویان رشته علوم دامی؛ ابراهیم جدیدی سلیمی و حسن عدالت نمین؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، ۱۷۰ ص، جمع تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه، بها: ۲۸۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته علوم دامی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «زبان تخصصی» به ارزش ۳ واحد تدوین شده است.

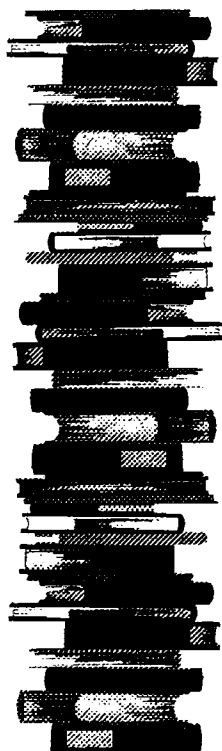

۱۵. خواندن و درک مفاهیم (۳): فیروز صدیقی و فریده پورگیو؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، ۳۲۳ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۵۳۰۰ ریال. این کتاب که دربرگیرنده متون انگلیسی است، برای دانشجویان

این کتاب برای دانشجویان رشته حقوق در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «حقوق تجارت» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

۲۰. آشنایی با چاپ و نشر؛ عبدالحسین آذرنگ؛ چاپ اول زمستان ۱۳۷۵، هفت+۲۴۰ ص، جمع تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه، بها: ۴۰۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته کتابداری در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «آشنایی با صنعت چاپ و نشر» به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

ص، جمع تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه، بها: ۳۲۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته زبان و ادبیات فرانسه در مقطع کارشناسی به عنوان منبع فرعی درس «تاریخ ادبیات فرانسه، قرن ۱۸» ترجمه شده است.

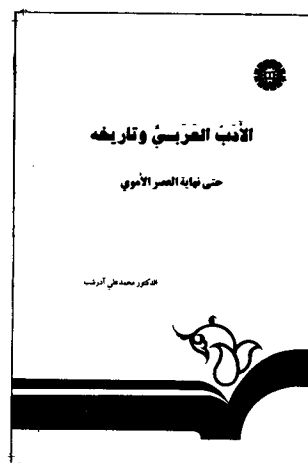

۱۸. تاریخ فقه و فقها؛ ابوالقاسم گرجی؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، شش+۳۴۹ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۵۸۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «تاریخ فقه و فقها ۱ و ۲» به ارزش ۴ واحد تدوین شده است.

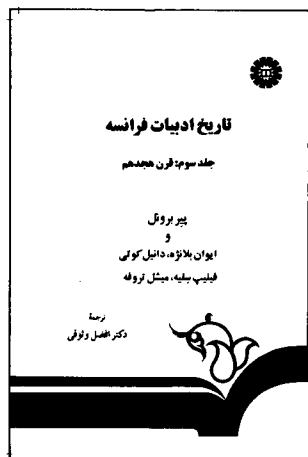

۱۹. حقوق تجارت: ورشکستگی و تصفیه امور ورشکسته؛ ربیعا اسکینی؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، نه+۲۱۰ ص، جمع تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۳۶۰۰ ریال.

رشته‌های آموزش، دبیری، زبان و ادبیات انگلیسی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «خواندن و درک مفاهیم (۳)» به ارزش ۴ واحد تدوین شده است.

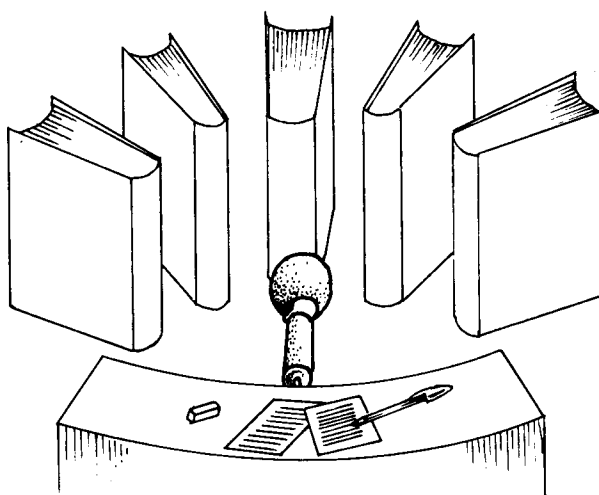

۱۶. الأدب العربي و تاريخه: حتى نهاية العصر الأموي؛ محمد علی آذرش؛ چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، ۲۳۹+۷ ص، جمع تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه، بها: ۴۰۰۰ ریال. این کتاب برای دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی دروس «تاریخ ادبیات جاهلی» و «تاریخ ادبیات اسلامی و اموی» هر کدام به ارزش ۲ واحد تدوین شده است.

۱۷. تاریخ ادبیات فرانسه جلد سوم: قرن هجدهم؛ پیر برنول، ایوان بلانژه، دانیل کوتی، فیلیپ سلیه و میشل تروفه؛ ترجمه افضل وثوقی، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۵، نه+۱۹۳

گزارش و خبر

برگزاری سمینار زبان و ادبیات عربی

استادان، تصمیماتی اتخاذ شد و مشخصاً شاخه‌ها و کمیته‌های تخصصی در هر مجموعه از دروس شکل گرفت تا استادان با همکاری و هماهنگی با یکدیگر برای تدوین کتب مورد نیاز دانشجویان بحث و تبادل نظر نمایند. از موارد مطرح شده در این سمینار لزوم تجدید نظر در عناوین و سرفصلهای مصوب دروس این رشته بود که دکتر حریرچی رئیس سمینار وعده بررسی و تحقق این موضوع را دادند. همچنین در این سمینار تشکیل انجمن استادان زبان و ادبیات عربی پیشنهاد شد و مورد تأکید قرار گرفت.

ایشان در اظهاراتشان از اینکه فارغ‌التحصیلان رشته عربی نمی‌توانند به عربی سخن بگویند ابراز تأسف کرده، گفتند با توجه به اینکه این زبان، زبان قرآن است و ما با کشورهای عربی و اسلامی در ارتباط هستیم، باید در آسان آموختن آن بکوشیم. حجة الاسلام مرقاتی معاون پژوهشی «سمت» نیز در سخنانی نیازهای سازمان را برشمرده، خواستار همکاری هرچه بیشتر اساتید با «سمت» شدند؛ سپس نمایندگان دانشگاههای سراسر کشور طرحها و پیشنهادهای خود را ابراز داشتند. آنگاه بحثها و بررسیهای تخصصی مشروحي در خصوص تداوم فعالیتهای «سمت» برای تدوین کتابهای درسی دانشگاهی در این رشته صورت گرفت و با جمع‌بندی پیشنهادهای و نظرهای

نخستین سمینار استادان زبان و ادبیات عربی با حضور استادانی از همه گروههای آموزشی زبان و ادبیات عربی دانشگاههای کشور در آبان ماه ۷۵ از سوی سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) در دانشگاه تربیت مدرس برگزار شد.

ابتدا مدیر پژوهشی «سمت» ضمن خیر مقدم به مدعوین، انتظارات سازمان را از استادان برای تدوین کتب درسی مناسب و رفع نیازهای جامعه دانشگاهی برشمرده. آنگاه دکتر تبرائیان مدیر گروه زبان و ادبیات عربی «سمت» گزارشی از فعالیتهای گروه را به سمع حاضران رسانید. سپس آقای دکتر احمدی ریاست سازمان سخنانی پیرامون اهداف سازمان و مشکلات مربوط به تدوین کتب ایراد فرمودند.

برگزاری سمینار محدود زبان فرانسه

سمینار محدود زبان فرانسه از سوی سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) با حضور مسئولان پژوهشی سازمان، اعضای گروه پژوهشی زبان فرانسه «سمت» و مدیران گروههای آموزشی زبان فرانسه دانشگاههای کشور در آبان ماه سال ۱۳۷۵ در محل سازمان برگزار شد. هدف از برگزاری این سمینار بحث و تبادل نظر با مدیران گروههای آموزشی در خصوص تدوین کتابهای درسی مناسب برای این رشته و جلب همکاری بیشتر استادان با «سمت» بود.

در این سمینار ابتدا آقای شانه‌چی مدیر پژوهشی سازمان ضمن خیر مقدم به میهمانان گرامی، به معرفی سازمان و شرح وظایف و اهداف آن پرداخت و سپس به اولویتهای تدوین کتاب در هریک از رشته‌ها و بویژه رشته زبان

فرانسه اشاره کردند. سپس حجة الاسلام مرقاتی معاون پژوهشی «سمت» ضمن سپاسگزاری از حضور استادان و ابلاغ مراتب تشکر آقای دکتر احمدی رئیس سازمان، خواستار همکاری هرچه بیشتر استادان برای تدوین کتابهای درسی در حیطه تخصصی خودشان شدند. در ادامه آقای دکتر کُتبی مدیر گروه پژوهشی زبان فرانسه «سمت» نیز ضمن خوش آمدگویی به مدعوین، گزارشی از فعالیتهای سازمان و گروه را در سه بخش انسانی، انتشاراتی و تشکیلاتی ارائه کردند و سپس برنامه سمینار یک روزه را به صورت سه نشست متفاوت در مورد مسائل زبان‌آموزی، ترجمه و ادبیات اعلام داشتند. در پایان تصمیمات ذیل اتخاذ شد:

۱. طرح روشی برای آموزش زبان فرانسه که مطابق با فرهنگ اسلامی و

سنن ایرانی باشد.

۲. تدوین کتابهای پایه در زمینه‌هایی چون خواندن، نگارش و دستور زبان برای دانشجویان این رشته. ۳. معرفی منابعی برای ترجمه از سوی سازمان و استفاده از نیروی بالقوه دانشجویان فارغ‌التحصیل رشته‌های مترجمی.

از دیگر موارد مطرح شده در این سمینار، شناسایی منابع و کتابهای مورد نیاز دانشجویان این رشته و تأکید بر اولویتهایی چون زبانشناسی فرانسه، خواندن متون ساده، خواندن متون اسلامی، نگارش ۱ و ۲ و ۳، فرانسه عمومی، نامه نگاری و ترجمه متون علوم اجتماعی بود که در زمینه‌های فوق پیشنهادهایی از سوی استادان ارائه شد.

گزارش سفر به اصفهان

در دانشگاه اصفهان برگزار شده بود، بازدید کردند. در این سفر پس از گفتگوهای اولیه دفتر ارتباط با «سمت» در دانشگاه اصفهان تأسیس شد و آقای دکتر میرباقری رئیس محترم دانشکده ادبیات و علوم انسانی مسئولیت آن را بر عهده گرفتند.

دفتر نشریه «سخن سمت» ضمن آرزوی موفقیت برای ایشان به اطلاع استادان و اعضای هیأت علمی دانشگاه اصفهان می‌رساند که از این پس می‌توانند از طریق این دفتر با «سمت» در ارتباط باشند.

و مدیر پژوهشی، مشاور ریاست سازمان و رئیس اداره ارزشیابی «سمت» به دانشگاه اصفهان عزیمت کردند. در این سفر هیأت اعزامی با هماهنگی قبلی اقدام به برگزاری جلساتی با مسئولان دانشگاه و رؤسا و اعضای هیأت علمی دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی، زبانهای خارجی، علوم تربیتی و روانشناسی و مسئولان مرکز انتشارات دانشگاه کردند. در این جلسات ضمن معرفی «سمت» و بیان وظایف آن زمینه‌های همکاری استادان با «سمت» مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت. همچنین هیأت اعزامی از نمایشگاه تخصصی کتابهای خارجی که

با توجه به گسترش دامنه فعالیتها «سمت» و به منظور ایجاد ارتباط نزدیک و نیاز به حضور مستمر و دائم در دانشگاهها و بویژه مراکز آموزش عالی شهرستانها «سمت» اقدام به افتتاح دفاتری در دانشگاهها نموده است. در سال ۱۳۷۴ هیأتی از طرف سازمان برای ایجاد هماهنگی به تبریز و مشهد سفر کردند و در دانشگاههای این دو شهر دفتر ارتباط با «سمت» تأسیس شد. گزارشی که در پیش رو دارید مربوط به سفر هیأتی از «سمت» به دانشگاه اصفهان است.

در تاریخ سیزدهم و چهاردهم آبان ماه سال جاری هیأتی متشکل از معاون